

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
HALI KİLİM ESKİ KUMAŞ DESENLERİ
ANASANAT DALI**

**“HOLLANDA VE FLAMAN RESİM SANATINDA OSMANLI
HALILARININ BETİMLEMELERİ
(17. YÜZYIL ÖRNEĞİNDE)”**

GAMZE AYDIN ÇIRAGÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZNUR AYDIN**

ANTALYA - 2019

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
HALI KİLİM ESKİ KUMAŞ DESENLERİ
ANASANAT DALI**

**“HOLLANDA VE FLAMAN RESİM SANATINDA OSMANLI
HALILARININ BETİMLEMELERİ
(17. YÜZYIL ÖRNEĞİNDE)”**

GAMZE AYDIN ÇIRAGÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZNUR AYDIN**

ANTALYA - 2019

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

...../...../.....

Öğrencinin
Adı ve Soyadı
Gamze AYDIN ÇIRAGÖZ

İmzası

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Gamze AYDIN ÇIRAGÖZ tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma .../.../..... Tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Başkan	İmza
Unvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza
Unvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza

Tez Konusu: “Hollanda Ve Flaman Resim Sanatında Osmanlı Halılarının Betimlemeleri (17. Yüzyıl Örneğinde)”

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi:

Mezuniyet Tarihi:

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenim sürecim ve tez aşamamda desteklerini ve katkılarını esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Öznur AYDIN başta olmak üzere değerleri yönlendirmelerinden dolayı Prof. Dr. Bekir Deniz ve sonsuz desteklerinden dolayı aileme teşekkürlerimi sunarım.

Gamze AYDIN ÇIRAGÖZ
ANTALYA-2019

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gamze AYDIN ÇIRAGÖZ
	Numarası	20099518501
	Anasanat Dalı	Halı Kilim ve Eski Kumaş Desenleri
	Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Öznur AYDIN
Tezin Adı		“Hollanda Ve Flaman Resim Sanatında Osmanlı Halılarının Betimlemeleri (17. Yüzyıl Örneğinde)”

ÖZET

17. Yüzyıl Hollanda ve Flaman resim sanatında Osmanlı halılarını incelendiği yüksek lisans tez çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hollanda ve Flaman resminde yer alan konular incelenmiştir. Tespit edilmiş konuları sıklıkla resimlerinde işleyen ressamın biyografilerine yer verilmiştir. Her ressamın bir eseri analiz edilmeye çalışılarak ressamın üslubu, bakış açısı tanıtılmaya çalışılmıştır.

Çoğunlukla dönem insanının günlük yaşantısını gördüğümüz resimlerde, müzik içerikli sahneler, mektup yazan, mektup okuyan insanlar, çocuk ve onunla ilgilenen bakıcı ya da anneleri, coğrafyacı ya da tarihçiler, denizciler ve deniz yaşantısı, manzara resimleri ve az sayıda da olsa dinsel içerikli konular resimlerde gördüğümüz betimlemelerdir. Resimlerde en çok kadın ve çocuklar karşımıza çıkar. Bunun sebebi evin erkeğinin evden uzakta uzun deniz seferinde olduğu olabilir. Bunun yanı sıra mesleki loncaların çok yaygın olduğu bu bölgede lonca üyelerinin portreleri ve grup portreleri de talep görmüş resim konuları arasındadır.

Birinci bölümde on dokuz ressamın biyografileri ele alınmıştır on dokuz resim analiz edilmiştir. İncelenen resimlerdeki konular araştırılırken görülmüştür ki çoğunluklu olarak kullanılan mekân, insan figürlerinin duruşu, figürlerin kıyafetleri, hayvanlar ve her türlü objenin simgesel bir ifadesi, karşılık gelen bir gizli bir anlamı mevcuttur. Bu simgesel anlatım biçiminin kullanılış nedenlerinin ise toplumsal dinsel ahlaki ticari olduğu araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde resimlerin içerisindeki halı türlerine göre altı başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar altında on dokuz ressam ve yirmi iki tablosu analiz edilmeye

alışılmıştır. Resimler Erwin Panofsky'nin İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lotto, Jarn, Flaman, Hollanda.

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Student	Name Surname	Gamze AYDIN ÇIRAGÖZ
	Number	20099518501
	Department	Carpet Rugs and Old Fabric Patterns
	Advisor	Dr. Lecturer Öznur AYDIN
Thesis Name		Depictions Of Ottoman Carpets In Dutch And Flemish Painting (17. Century Example)”

SUMMARY

17. In the 19th century Dutch and Flemish Painting, Ottoman carpets were examined and master thesis study was composed of two parts. In the first part, the subjects in Dutch and Flemish painting were studied. Biographies of painters working in their paintings are included. The style of the painter was tried to be analyzed by each painter and the viewer was tried to be introduced.

In the paintings we mostly see the daily life of the people of the period, music scenes, letters, people who read letters, children and caregivers or their mothers, geographers or historians, sailors and sea life, landscape pictures and few religious subjects are the descriptions we see in the paintings. Most women and children appear in the paintings. It may be because the man of the house was away from home on a long sea voyage. In addition, in this region, where professional guilds are very common, portraits of guild members and group portraits are among the most demanded picture speakers. In the first part, the biographies of the nineteenth painter have been discussed and nineteenth paintings have been analyzed. It was observed that the space, the posture of the human figures, the clothes of the figures, the symbolic expression of animals and all kinds of objects, which were used mostly, had a corresponding secret meaning. The reasons for the use of this symbolic form of expression were revealed as a result of the researches that the social religion was moral.

In the second section, according to the carpet types of the paintings are collected under six headings. Under these headings, nineteen painters and twenty-two paintings were analyzed. The paintings were studied using Erwin Panofsky's iconographic and Iconological Art Criticism.

Keyword: Lotto, Jarni, Flemish, Netherlands.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Tez Kabul Formu	ii
Önsöz/Teşekkür	iii
Özet.....	iv
Summary	vi
Şekiller Listesi.....	ix
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM: 17. YÜZYIL HOLLANDA VE FLAMAN RESMİNDE YER ALAN KONULAR	
1.1.	
1.1. 17. Yüzyıl Hollanda Resminde Yer Alan Konular	11
1.1.1. 17. Yüzyıl Türk Halılarını Konu Alan Ressamlar.....	16
İKİNCİ BÖLÜM: 17. YÜZYIL HOLLANDA VE FLAMAN RESSAMLARIN HALI DESENLİ TABLOLARI	46
2.1. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Klasik Dönem Osmanlı (Lotto Tipi) Uşak Halılarına Örnekler	46
2.1.1. Pieter Pauwel Rubens.....	54
2.1.2. Hendrick Terbrugghen	58
2.1.3. Nicolies Maes.....	59
2.1.4. Jan Vermeer	62
2.2. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Klasik Dönem Sonrası Sofra Desenli (Madalyonlu) Uşak Halılarına Örnekler	63
2.2.1. Gerrit Van Hotnorst.....	66
2.2.2. Jan Steen	68
2.2.3. Gerrit Terboch.....	71
2.3. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Çift Mihrapla Uşak Halılarına Örnekler.....	72
2.3.1. Jan Steen	74
2.4. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Transilvanya Tipi Uşak Halılarına Örnekler	76
2.4.1. Cornelis de Vos	76

Şekil- 52: Cornelis De Vos, Abrahan Grapheun'un Portresi, 1619, 120 x 102cm	78
2.4.2. Thomas de Keyser	79
2.4.3. Cornelis de Man.....	82
2.5. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Geç Dönem Smyrna (İzmir) Tipi Halılarına Örnekler	83
2.5.1. Willem Duyster	84
2.5.2. Hendrik M. Sorgh.....	85
2.6. 17.Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Yıldızlı Uşak Halılarına Örnekler.....	86
2.6.1. Paulus Van Somer	88
2.6.2. Bartholomeus Van Der Helst.....	89
DEĞERLENDİR VE SONUÇ.....	90
Tablo 1: 17. YÜZYIL HOLLANDA VE FLAMAN RESSAMLARININ RESİMLERİNİN (KONU, MALZEME, HALI TİPİ, TARİH VE ÖLÇÜ) İNCELENEREK TABLO OLUŞTURULMASI.....	92
KAYNAKÇA	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil- 1 Leiden-Breestraat'te Hollandalı Mimar, Willem Van Der Helm, (1628-1675). Hollanda'da Bulunan Tarihi Bina	5
Şekil- 2 El Tezgâhlarında Batı Anadolu Motiflerinden İzler Taşıyan Halılar Üreten Deventer Verenigde Tapijtfabriek.....	6
Şekil- 3: 'Madalyonlu Uşak Halılarının' Renk Ve Kompozisyonlarını Anımsatan 19. Yüzyıl "Smyrna Tapijt" Örneği.....	7
Şekil- 4 Amsterdam Tarih Müzesi Koleksiyonundan "Smyrna Tapijt" Örneği (Schoemaker, 1995: 22).....	7
Şekil- 5: Lahey Kraliyet Koleksiyonundan "Smyrna Tapijt" Örneği (Schoemaker, 1995: 21).....	7
Şekil- 6 1927 Tarihli "Deventer Verenigde Tapijtfabriek" Gazete İlanı.	8
Şekil- 7 1927 Tarihli "Deventer Verenigde Tapijtfabriek" Gazete İlanı.	9
Şekil- 8 1927 Tarihli "Deventer Verenigde Tapijtfabriek" Gazete İlanı.	9
Şekil- 9: Frans Van Mieris, Ressamın Atölyesi, 1659, 59,5 X 47 Cm	15
Şekil- 10 Salomon De Bray'in, Marcus Antonius Ve Cleopatra, 1652, 170,7 X 165,8 Cm	18
Şekil- 11 Willem Duyster, İki Erkek Tric-Trac Oynuyor, 1625-1630, 297 X 178 Cm, The National Gallery	21
Şekil- 12 Helst Van Der Bartholomeus, Genç Bir Kadının Portresi, 1613-1670, 161,6 X 128,6 Cm, Glynn Vivian Sanat Galerisi	22
Şekil- 13 Gerrit Van Honthorst, Çobanların Tanzimi, 1622, 164 X 190 Cm Wallraf Richartz Museum, Köln.....	23
Şekil- 14 Thomas De Keyser, Bir Adamın Portresi, 1632, 79 X 53 Cm, Louvre	26
Şekil- 15 Nicolaes Maes, The Lecemaker, 1656-1657, 45 X 53cm, Metropolitan Museum Of Art, New York	27
Şekil- 16 Cornelis De Man, İsimli, 1654, 34 X 41cm, Özel Koleksiyon.	29
Şekil- 17 Gabriel Metsu, Erkek Portresi, 1655, 37,7 X 31,4 Cm.....	30
Şekil- 18 Michiel Van Musscher, Johannes Van Waveren Hudde'nin Portresi, 1686, 57 X 49 Cm.....	32
Şekil- 19 Hendrick M. Sorgh, 1663, 81 X 74 Cm.....	33
Şekil- 20 Jan Steen, Nicolaas Sofrası, 1665, 82 X 70 Cm	34

Şekil- 21 Gerrit Terborch, Mektup, 1660, 75 X 100 Cm	36
Şekil- 22 Hendrick Terbrugghen, Papağan Besleyen Kadın, 1639-1684, Özel Koleksiyon	38
Şekil- 23 Jan Vermeer, Sütçü Kız, 1658, 45,5 X 41 Cm	40
Şekil- 24 Jan Brueghel, Çennet Bahçesinde Adem Ve Havva, 1615, 48 X 65cm	41
Şekil- 25 Gonzalez Coques, Bir Aile, 1652, 54 X 42 Cm, Özel Koleksiyon	42
Şekil- 26 Jacob Van Oost, Şövale Önünde İki Erkek, 1645, 56 X 58 Cm	43
Şekil- 27 Pieter Pauwel Rubens, Erkek Portresi, 1623, 85,7 X 62,2 X 0,5 Cm	44
Şekil- 28 Cornelis De Vos, Aile Portresi, 1630 41 X 32 Cm	45
Şekil- 29 Lorenzo Lotto, Gurup Portre Çalışması, 90 X 75 Cm.	49
Şekil- 30 Rozetli Kartuş Bordürlü ‘Klasik Dönem Osmanlı (Lotto) Tipi Osmanlı Halısı.17. Yüzyıl 169x122 Cm Eserleri Müzesi, Türk Ve İslam /İstanbul, Env. No.958.	50
Şekil- 31 Lotto Tipi Halı Örneği	51
Şekil- 32 Lotto Tipi Halı Detay Şematik Çizim	51
Şekil- 33 Lorenzo Lotto, Aziz Antonio’nun Bağıışı, 1542, 332 X 235 Cm, Santi Giovanni E Paolo Kilisesi/Venedik	52
Şekil- 34 Kufi Bordürlü ‘Lotto Tipi’ Uşak Halısı, 16. Yüzyıl, 192 X 179 Cm Iparmuveszeti Muzeum/ Budapeşte, Env. No. 19. 924.....	53
Şekil- 35 Dört Filozof, 1611-1612, 164 X 139 Cm, Galleria Palatina (Palazzo Pitti) / Floransa	55
Şekil- 36: Peter Paul Rubens, Achelous’un Ziyafeti, 1615, 108 X 163,8 Cm	57
Şekil- 37 Hendrick Terbrugghen, Konser, 1629, 90 X 127 Cm, Galleria Borghese / Roma	59
Şekil- 38: Nicolies Maes, Elma Soyan Kız, 1655, 54,6 X 45,7 Cm, Metropolitan Museum / New York	60
Şekil- 39: Nicolies Maes, Beşik Sallayan Kız,1655, 40,4 X 32,6 Cm, National Gallry / Londra	61
Şekil- 40 Jan Vermeer, Uyuyan Kız, 1657, 86,5 X 76cm Metropolitan Museum Of Art/ New York	62
Şekil- 41 : Madalyonlu Uşak Halısı Örneği, 16. Yüzyıl Sonu, Özel Koleksiyon, New York	64
Şekil- 42: Madalyonlu Uşak Halısı Şematik Çizim Örneği	65

Şekil- 43: Honthorst Gerrit Van , Amalia Van Solms-Nassau Ve Kızları,Ölçüleri	
Bilinmiyor	67
Şekil- 44: Jan Steen, Hekim Ziyareti, 1679, 61 X 52 Cm.....	69
Şekil- 45: Jan Steen, Mektup, 1679, 150 X 120 Cm,.....	70
Şekil- 46: Gerrit Terboch, 1667, 41,2 X 49,4 Cm	71
Şekil- 47: Çift Mihraplı Uşak Halı Örneği.....	72
Şekil- 48: Mathieu La Nain, 1648, Tavla Oynayanlar, 96 X 123 Cm, Louvre Müzesi,	
Paris	73
Şekil- 49: Jan Steen, 1668 Eski Şarkı, Öyleyse Herkes Genç Olsun, 41,6 X 33,9 Cm.....	74
Şekil- 50: Jan Steen, Sabah Tuvaleti, 1663, 64,7 X 53cm	75
Şekil- 52: Cornelis De Vos, Abrahan Grapheun'un Portresi, 1619, 120 X 102cm.....	78
Şekil- 53: Constantijn Huygens Ve Görevlisinin Portresi, 1627, 92,4 X 69,3 Cm	80
Şekil- 54: Tothomas De Keyser,Erkek Portre, 1632, 79 X 53 Cm	81
Şekil- 55: Cornelis De Man, Satranç Oynayanlar, 17. Yüzyıl, 97,5 X 85 Cm.....	82
Şekil- 56: Willem Duyster, Tavla Oynayanlar, 1630, 31.5 X 42.5 Cm	84
Şekil- 57: Hendrik M. Sorgh, Masada Yazı Yazan Erkek Portresi, 1663, 81 X 74 Cm... 85	
Şekil- 58 16. Yüzyıl Yıldızlı Uşak Halısı Örneği, Metropolitan Museum Of Art, New	
York	86
Şekil- 59 Yıldızlı Uşak Halısı Şematik Çizimi.....	87
Şekil- 60: Paul Van Somer - İngiltere Kralı I. James, 1620, 196 X 120 Cm	88
Şekil- 61:Bartholomeus Van Der Helst, Daniel Bernart'ın Portresi, 1669, 124 X 113 Cm	
.....	89

GİRİŞ

17. Yüzyıl Hollanda ve Flaman ressamların tablolarında kompozisyonun önemli bir parçası olarak görülen, Osmanlı halılarını inceleme amacım; öncelikli olarak lisans eğitimimi resim bölümünde tamamlamış olmamın bana kazandırdığı birikimle, yağlı boya resimlerde resmedilen Osmanlı dönemi Uşak halı örneklerinin incelenmesidir. Yüksek lisans tezimde bahsi geçen Uşak halıları belge niteliği taşımaktadır. Halı organik bir yapıya sahip olduğu için çok iyi koşullarda saklanmak zorundadır. Bu koşullar sağlanamadığı takdirde bu halı örnekleri nem, biyolojik zararlar, ışık, kullanım ve saklama hatalarından günümüze ulaşamayabilir. Bu bağlamda halıların detaylarıyla resimlediği bu tablolar yapıldığı döneme ışık tutmak adına önem teşkil etmektedir. Çalışmada, dönem ressamlarının halıyı resmin önemli bir elemanı olarak kullanmaları dikkat çekici bulunup sebepleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmaya başlarken Osmanlı halılarının tarih içerisinde en üretken olduğu dönem olarak bilinen 17. Yüzyılın seçilmesi uygun bulunmuştur. Bunun yanı sıra Türk resim sanatında ressam Osman Hamdi Bey dışında halıyı resmin bir ögesi olarak kullanan çok az ressam bulun maktadır. Ağırlıklı olarak Avrupalı sanatçıların Türk halılarını özenle resimlediğini araştırmalar sonucunda görülmektedir. Özellikle Kuzeyde Hollanda ve Flaman bölgesinde ticari, siyasi, ekonomik, sosyal birçok neden sonucunda halılar önem kazanmıştır. Türk halıları zenginliğin asaletin bir göstergesi olarak, deniz ticaretiyle artan gelir düzeyi ile her evde kullanılmaya başlanmıştır. Bu ülkelerde çok sevilen Osmanlı halılarının resim sanatının da ayrılmaz bir ögesi olduğu görülmektedir. Sıklıkla günlük yaşam sahnelerinin konu aldığı resimlerde Osmanlı halıları, masaların üzerinde yer almaktadır. Saray mensuplarının resmedildiği tablolarda ise, asillerin ayakları altına serilecek kadar değerli bulunmuştur.

Yüksek lisans tez çalışmasında, çalışma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman tarama ve taranan dokümanların eser analiz yöntemiyle çözümlenmesi yöntemleri kullanılmıştır. Erwin Panofsky'ın İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi yöntemi kullanılarak resimler analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu

yöntemde; doğal anlam (olgusal ifadesel anlam), uzlaşmacı anlam (ikincil anlam) ve içsel anlam (içerik) başlıkları içerisinde incelenmeye çalışılmıştır.

Bu tez iki bölümden oluşmaktadır Birinci bölümde 17. Yüzyılda Hollanda ve Flaman resminde yer alan konular ele alınmıştır ve konu başlıkları içerikleriyle incelenmiştir. Alt başlık olarak da 17. Yüzyılda Hollanda ve Flaman bölgelerinde Osmanlı halılarını ele alan ressamın biyografileri incelenmiş ve birer resimleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu başlık altında yirmi ressam biyografisi incelenmiş ressamın genel üsluplarını tanımak adına birer resimleri incelenmiştir. İkinci bölümde Hollanda ve Flaman ressamın resimlerinde yer alan Osmanlı Halıları altı başlık altında toplanmış ve sınıflandırılmıştır.

Bu başlıklar şöyledir:

Klasik Dönem Osmanlı (Lotto Tipi) Uşak Halılarına Örnekler

Klasik Dönem Sonrası Sofra Desenli (Madalyonlu) Uşak Halılarına Örnekler

Çift Mihrapla Uşak Halılarına Örnekler

Transilvanya Tipi Uşak Halılarına Örnekler

Geç Dönem Smyrna (İzmir) Tipi Halılarına Örnekler

Yıldızlı Uşak Halılarına Örnekler

Bu başlıklar altında on dokuz ressam ve içerisinde Osmanlı halıları bulunan yirmi iki adet resim detaylı bir şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır. Resimler hem sanatsal açıdan değerlendirilmiş hem de resimdeki halılar açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Bilgileri derlerken Hollanda Osmanlı ticari ilişkileri, Osmanlı halılarının Hollanda ve Flaman bölgesine nasıl geldiği konusuna doğrudan ışık tutmaktadır.

Tarih boyunca Osmanlı ve Hollanda Devletleri arasında ticari ilişkilerin özellikle coğrafi konum nedeni ile sıklıkla gerçekleştiği görülmektedir. Kayıtlara geçen en net veriler den elde edilen bilgiler doğrultusunda Habsburg hanedanından V. Karl (1500-1558), 1557'de İmparatorluk unvanını kardeşi Ferdinand'a bırakırken, Hollanda ve İspanya topraklarını oğlu II. Philip'e verdiği bilinmektedir (Uzunçarşılı, 1999: 218).

Bu tarihten sonra Hıristiyanlığın Protestan mezhebine bağlı Hollandalılar uzun yıllar boyunca Katolik mezhebine mensubu İspanyollar tarafından zulüm görmeleri sonucunda, Katolik İspanyollara karşı Orange dukası Willem önderliğinde isyan başlatmışlardır. Bu ayaklanma sonucu '80 Yıl Savaşları' yaşanmıştır. Ardından 1648 yılında Münster Barış Antlaşmasıyla Hollanda, Zeeland, Utrecht, Friesland, Groningen, Overijssel ve Gelderland'dan oluşan Birleşik Eyaletler Cumhuriyeti bağımsız bir devlet olarak tanınmıştır (Uzunçarşılı, 1999: 235).

Bu gelişmeler sonrasında coğrafi konum sosyal-ekonomik birçok neden sonucunda ülkenin gelişimi ticaret olarak yön bulduğu gözlenmektedir. Bugünkü Hollanda Krallığı topraklarından İstanbul'a gönderildiği bilinen ilk elçi V. Kral'ın 1544 yılında görevlendirdiği Gerrit van Veldwijk idi. Altın Çağ olarak adlandırılan 17. Yüzyılda Cumhuriyet, Güneydoğu Asya ile arasındaki deniz ticaretini düzenlemek amacıyla 1602 yılında kurulan Doğu Hint Şirketi (VOC 'Verenigde Oost- Indische Compagnie) sayesinde giderek zenginleştiği bilinmektedir. Uzun yıllar dünyadaki en büyük ticari teşebbüs olma özelliğini koruyan VOC, ilk çok uluslu şirket olarak tanımlana bilmektedir. Afrika ve Asya kıyılarında faaliyet gösteren Doğu Hint şirketinin Endonezya, Japonya, Tayvan, Sri Lanka'da şubeleri olduğu bilinmektedir. Deniz yoluyla Asya'dan Avrupa'ya getirilen baharat, porselen, değerli kumaşlar ve diğer egzotik ürünler Hollanda'ya gelmeye böylece de doğu beğenisinin yerli üretime yansıdığı görülmektedir. Delf şehrinde kurulan mavi-beyaz Çin porselenine benzer porselen üreten seramik atölyeleri, doğu ticaretinin yerli üretime ilham olduğuna dair iyi bir örnek oluşturmaktadır. Doğu Hint Şirketinin kurulması ve deniz ticaretindeki üstünlüğün İspanya ve Portekiz'den Hollanda'ya geçmesi Osmanlı devleti ile de ticari anlaşmaların yapılması gereğini doğurmuştur. 1612 den itibaren kapitülasyonlar ile Türk hâkimiyetindeki Akdeniz de Hollanda'nın ticari ağı yaygın olarak görülmeye başlamıştır. 1625 yılında İran Hükümdarı Şah I. Abbas'ın engellemeleriyle ticaretin hızı kesildiyse de 1626-1627 yıllarında İran'a gönderilen resmi elçinin kurduğu bağlantılar sayesinde Doğu şehirlerinden gelen her türlü ürünün liman şehirlerinden sevkiyatı mümkün olmuştur. Osmanlı Hollanda ticareti başlangıçta Fransa'nın izni altında sürmüştür. Ancak 1601 ve 1612 yıllarında serbest ticari anlaşmalar yapıla bilmiştir Hollanda Cumhuriyetinin İstanbul'a ilk

daimi Büyük Elçisi Cornelis Haga, İkameti süresince (1612-1639) ülkesinin ticari ilişkilerinin yanı sıra kültürel ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunduğu bilinmektedir. Haga'nın yanı sıra konsolosluk görevlilerinden başka bir ressamında yer aldığı kayıtlardan ulaşılan bilgiler arasındadır (Yılmaz, 2006: 12-13).

Hollanda Devleti ile Osmanlı Devleti arasında özellikle 1620-1625 yıllarında pek çok ahitname düzenlenmiştir. 1625 yılında Hollanda'nın ticaretini organize edecek resmi bir kurum oluşturulmuştur. 17 yüzyılda Osmanlı devleti sıkı ticari ilişkileri olduğu Venedik, Hollanda İngiltere'ye yün, tiftik, pamuk gibi tekstil hammaddeleri ile ipek satmıştır. Tüm bu ham meddeler ile işlenmiş ürünlerin de ihraç edildiği görülmektedir. (Elibol, 2005:68)

İlk ahitnamelerin ardından Hollandalılar kendi ticari organizasyonlarını oluşturmaya başlamıştır. Hollandalı tüccarlar diğer önemli limanlardaki Venedik Fransa ve İngiltere'nin baskılarından dolayı 1650 yılından itibaren İzmir limanını kullanarak ticaret ağını İzmir çevresinde yoğunlaştırmıştır. Hollandalı tüccarların çıkarlarını korumak için 1660'larda İzmir'e bir konsolos tayin edilerek, bu kente yerleşen Hollandalılarla ilgili resmi düzenlemeler yapılması sağlanmıştır. 1680 tarihli kapitülasyonlar, Amsterdam'da basılarak çoğaltılmıştır. Olağan tüccarlardan başka bölgede kaçak ticaret yaparak para kazanan yasadışı Hollandalı denizci ve tüccarlar da mevcuttur. Gemi sahibi Hollandalılar, Osmanlılarla Venedikliler arasında çıkan deniz savaşlarında, gemilerini taraflara kiralayarak da gelir elde etmesini bilmişlerdir (Çelikkol, 2000: 63).

Batı Anadolu halılarının 1660-1670 tarihleri arasında Hollanda resim sanatında çok daha sık bir şekilde resmin bir ögesi olarak yer aldığı görülmektedir. Bunun İzmir limanı ve çevresindeki yoğun ticaretin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Ticari ilişkilerin yoğunluğu, özellikle tekstil ithalatının önemli bir merkezi olan Leiden'da ekonominin canlandığı ve ticaret mensuplarının zenginleştiği görülmektedir.

Şekil- 1 Leiden-Breestraat'te Hollandalı Mimar, Willem Van Der Helm, (1628-1675). Hollanda'da Bulunan Tarihi Bina

Kaynak:<https://www.dunyabulteni.net/images/haberler/haber/2013/12/03/hollanda-leiden.jpg> ,2019.

Osmanlı devleti ile yapılan ticaretin önemli isimlerinden Leiden’lı tüccar Bartholomeus van Panhuysen’in, 1673 yılında inşa ettirdiği evinin cephe alınlığına yaptırdığı kavuklu Türk büstü ve “In Den Vergulden Türk” (Altın Yıldızlı Türk) yazısı tüm bu ticari ilişkiler sonucunda duyulan bir minnet ifadesi olarak düşünülmektedir. Alınlık, heykeltıraş Pieter Xavery’nin (1647-1674) eseridir. Kavuklu Türk büstünün iki yanında mitolojik karakterlere yer verilmiştir. Bu karakterler deniz tanrı Poseidon ile tüccarların koruyucusu Hermes, deniz ticaretini sembolize etmektedir (<http://arkeopolis.com/hollanda-cinilerinde-osmanli-tasvirleri/>).

17. yüzyıldan 20. Yüzyıla uzanan bir gelenekle Batı Anadolu halılarının taklitleri Hollanda’nın Deverter şehrinde kurulan halı fabrikalarında dokunduğu görülmektedir. İlk taban halısı fabrikaları, Amersfoort’ta ve kraliyete bağlı olarak Deverter’da 1779 yılında kurulmuş, buradaki üretimde 17. Yüzyıldan beri süre gelen halı ticaretiyle özdeşleşmiş İzmir limanının ismi yaşamaya devam etmektedir

Koninklijke Vereeningde Tapijtfabriek (KVT) Deventer'deki 'Smyrnastraat' yani 'İzmir Halıları' adı verilmiştir (Yılmaz, 2006: 16).

Şekil- 2 El Tezgâhlarında Batı Anadolu Motiflerinden İzler Taşıyan Halılar Üreten Deventer Verenigde Tapijtfabriek

Kaynak: Yılmaz, 2017: 116-117

Şekil- 3: ‘Madalyonlu Uşak Halılarının’ Renk Ve Kompozisyonlarını Anımsatan 19. Yüzyıl “Smyrna Tapijt” Örneği.

Kaynak: Yılmaz, 2017: 116-117

Şekil- 4: Amsterdam Tarih Müzesi Koleksiyonundan “Smyrna Tapijt” Örneği (Schoemaker, 1995: 22).

Kaynak: Yılmaz, 2017: 116-117

Şekil- 5: Lahey Kraliyet Koleksiyonundan “Smyrna Tapıjt” Örneği

Kaynak: Schoemaker, 1995: 21

Şekil- 6: 1927 Tarihli “Deventer Verenigde Tapıjtfabriek” Gazete İlanı.

Kaynak: Yılmaz, 2017: 116-117

Şekil- 7: 1927 Tarihli “Deventer Verenigde Tapijtfabriek” Gazete İlanı.

Kaynak: Yılmaz, 2017: 116-117

Şekil- 8: 1927 Tarihli “Deventer Verenigde Tapijtfabriek” Gazete İlanı.

Kaynak: Yılmaz, 2017: 116-117

Son elli yıldır Türk halı sanatının değişen değerler, yaşam koşullarının değişmesi, kırsal kesimin büyük şehirlere gçleri ve üretimleri yok olan halı sanatının, farkındalık yaratarak son yıllardaki ülkemizin ekonomik sorunlarına çözümler üretmek aşamasında kadınlarımıza istihdam yaratmak adına, ata sanatı olan halının projelerde ön plana çıkmasına katkıda buluna bilineceği düşünülmüştür. Araştırmalar sonucunda şu görülüyor ki Türk halıları tüm dünyada 13. Yüzyıldan günümüze değin Avrupa da ilgi görmüş ve kullanılmıştır. Bu ata sanatının değerinin geçmiş tarihlerdeki önemini tekrar kazanması ülkemiz adına kazanılacak bir değerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM: 17. YÜZYIL HOLLANDA RESMİNDE YER ALAN KONULAR

1.1. 17. Yüzyıl Hollanda Resminde Yer Alan Konular

17. Yüzyılın ortalarından itibaren Flaman ve Hollandalı sanatçılar resimlerinde İran, Türk, Hint kökenli ürünleri sıklıkla kullanmışlardır. Sanatçıların resimlerinde İran, Türk, Hint kökenli ürünleri sıklıkla kullanmaları, o yıllardaki ticari ilişkilerin sonuçlarından biri olduğu düşünülmektedir. Yapılan birçok çalışma sonucunda; ticaret, bahsi geçen zaman diliminde son derece gelişmiş, doğunun estetik barındıran birçok ürünü günlük yaşamda kullanılır olduğu görülmüştür. Özellikle Dini temalı olan resimlerde doğu kültürünü yansıtmak için o kültürü anlatan dekoratif detayların kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca kullanılan dekoratif detaylar ve objeler zenginliği ifade etmek amacıyla da resimlerde yerini almaktadır. Hollanda'daki ticari faaliyetler sonucunda bir kısım tüccar sınıfın zenginleşmesi Arnolt Houbraken'in 1721 yılında yayınladığı ve sanatçıların yaşam öykülerini anlattığı Groote Schouburgh adlı eserinden kaynaklanarak 'Altın Çağ' olarak adlandırılmaktadır.

17. Yüzyılının ortalarına doğru Hollanda'da zenginleşen tüccar ve burjuva sınıfları, asil sınıfların hayatlarına özenerek evlerini ünlü ressamın eserleriyle donattıkları görülmektedir. Zengin tüccar ve burjuva sınıflarının sanat eserlerine kolay bir şekilde ulaşması resim sanatına duyulan ilginin pekişmesine, artmasına sebep olmuştur. Zengin tüccar ve burjuva sınıfı ünlü ressamın müşterileri arasında yer almışlardır. Dolayısıyla resim sanatı gelişmiş ve birçok yeni ressamda yetişmiştir. Resim sanatına duyulan bu ilgi ve ilişkiler sonucu 17. Yüzyılda Hollanda da sanatın egemenliğinin saray ve kilise etkisinden çıkarak burjuva sınıfına geçtiği görülmektedir (Yılmazkaya, 2008: 20).

17. Yüzyılda sanatçılardan çeşitli konularda resimler talep edilmiştir. Bu resimlerin içeriğini değerli eşyalarla donatılmış zengin yemek masaları, manzara, orman betimlemeleri ve deniz manzaraları oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra en çok talep gören konularının başında aile yaşamını anlatan sahneler yer almaktadır. Uzun deniz seyahatlerin yapıldığı ve gemiciliğin geliştiği bu dönemde; erkeklerin evden uzakta iş hayatı ile meşgul, dışında olması sebebiyle, yapılan resimlerde ev

içerisinde kadın ve çocuk figürlerine yer verilmiştir. Çoğu zamanda işten eve dönmüş baba ve aile bireyleri akşam yemeği masasında bir araya gelmiş şekilde resmedilmiştir. Bu resimlerde kadınlar genel olarak şık giyimli, estetik günlük mevzular içerisinde yer almaktadır. Kıyafetler özenli, iç mekânlar oldukça zengin ve gösterişli olduğu görülmektedir. Resimlerin birçoğunda objeler, hayvanlar, giysiler simgesel anlatım içerisindedir. Mektup yazma, konserler, müzik dersleri, yemekli sofralar ve eğlenceler çok talep gören resim konuları arasında yer almaktadır. Ayrıca müzik ve müzik eğitimi aile içerisinde önemli bir yer almaktadır. Flüt, klavsen, lavta gibi bir müzik aleti çalmak ve şarkı söylemek eğitimin önemli bir unsuru ve parçası olarak kabul görmüştür. (Andersen, 1969: 124).

Bu resimler günlük yaşamı yansıtmalarının yanı sıra ahlaki anlamları da içlerinde barındıran resimlerdir. Müzik, dönemin Hollanda toplumunda özel bir yere sahiptir. Müzik en önemli sosyal ilişki olarak görülmektedir. 16. Yüzyılın sonlarından itibaren müzik cemiyetleri kurulmuş ve bunlar büyük bir hızla yayılmıştır. 15-20 kişiden oluşan bu gruplar dinsel konularda solo ya da korolar oluşturmuşlardır. Kendi özel kıyafetleri ve hatta lonca üyeliği gibi armaları edinmişlerdir. Aileler kendi aralarında herhangi bir müzik aleti çalıp söyleyerek zaman geçirmeyi günlük hayatın bir parçası haline getirmişlerdir. Ayrıca bir müzik aleti çalmak, sevdiğinin kalbini çalmanın da en güçlü yolu olarak sayılmıştır (Steadman, 2001: 292).

Lavta bu döneme damgasını vurmuş önemli çalgılardan biridir. Lavta genel olarak, yuvarlak yapısı ile hamile bir kadının karnını anımsatması bakımından üretkenlik ve doğurganlığın simgesi olarak görülmüştür.

Dönemin ressamlarının eserlerinde kadınları mektup yazarken ya da okurken sıklıkla resmedildikleri görülmektedir. Mektupların içeriklerini anlatmak amaçlı, birçok objeyi simgesel anlam şeklinde kullanmışlardır. Genel olarak evin beyi ya da hanımı tüccardır ve büyük ihtimalle uzun deniz yolculuğuna çıkmıştır. Gelen mektup seyahatte olan kişidense, duvarda fırtınalı kapalı bir havada denizde yol alan bir gemiyle gösterilmiştir. Sadık bir kadınsa muhakkak ki yanında sadakati simgeleyen

bir köpek bulunur. Sadık değilse, bir süpürge, terlik ya da çamaşırlar resme yerleştirerek sadakatsizliği ifade etmeye çalışmışlardır.

Halılarının evlerde çokça kullanıldığı bu dönemde resimlerde de Osmanlı halılarının masaların örtüsü olarak kullanıldığı görülmektedir. Tüm bu jarn (günlük yaşam) resimlerin yanı sıra portre resimleri de oldukça talep görmüş ve gelişmiştir. Hollanda sanatı bu dönemde oldukça gelişmiş fakat en yetkin eserlerini resim alanında vermiştir, dolayısıyla bu dönemin resim sanatı da, haklı olarak, 'altın çağı' ismini almıştır. Protestanlık etkisini kendisini en çok portre sanatında göstermiştir. Burjuvalar, belediye görevlileri ve lonca üyeleri kimliklerini ortaya koyan ve sonraki kuşaklara da aktarabilecekleri portrelerinin yapımına önem vermişlerdir (Gombrich, 1980: 326).

Ressamların otoportreleri, doğuyu anımsatan birçok obje ve Türk halılarıyla beraber atölyelerini ahenk içinde resimledikleri tablolar da oldukça talep gören resimler arasında olduğu görülmektedir. Ressam ve atölyesi konusu da sıkça rastlanılan betimlemeler arasında olmuştur. Dönem resimlerinin sıklıkla karşımıza çıkan, değerli doğu halıları burjuva sınıfının bulunduğu resimlerde her zaman için masaların üzerine serilirken, saray mensuplarının betimlendiği resimlerinde soylu saray mensuplarının ayaklarının altında serili olarak görülmektedir. Saray resimlerindeki bu betimleme şekli Türk halılarının bu dönemde oldukça kıymetli bulunmasının sonucudur. Hollanda ve Flaman resminde dini konular, mitolojik ve alegorik anlatımlar, günlük yaşam sahneleri, portre, grup portreleri, kadınlar, çocuklar, natürmort ve manzara, Flaman ve Hollanda resim sanatında oldukça talep gören konular olmuşlardır. Bunun yanı sıra az sayıda dini içerikli konuların yer aldığı resimlerde mevcuttur

Şekil-9'de gördüğümüz ressam Frans van Mieris'in ressamın Atölyesi adlı tablosu genel olarak dönem resimlerine iyi bir örnek teşkil etmektedir. 59,5x47cm boyutlarında tuval üzeri yağlı boya olarak çalışılmıştır. Resmin genelinde soğuk renkler hâkim olmasına karşın pencereden süzülen ışıqla figürler ve nesnelere oldukça aydınlanmıştır. Resimde iki erkek figür bir resim atölyesindedir. Biri oturur diğeri ayakta durmaktadır. Ayakta duran figürün elindeki palet tuval ve fırçadan atölyenin sahibi ressam olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ressam resimden dışarı bakmaktadır.

Bu dönem resimlerinde sıkça görülen bir kullanımdır. Seyirciyi de resmin bir parçası olmaya iten, dâhil eden bir bakış biçimidir. Oturan diğer figür ise odaya dönük ve odadaki diğer sanatsal objelere bakmaktadır. Ressamın elindeki resim muhtemelen oturmakta olan figüre aittir. Yeni resmi için konu düşüncelerinde olabilir. Atölyeye baktığımızda merkezde masa, masanın üzerinde Erken Dönem bir Osmanlı halısı görülmektedir. Resmin merkezin de konumlandırılması halıya verilen değer ve önemden olduğu düşünülmektedir. Bu dönemdeki resimlerin ayrılmaz bir ögesidir Osmanlı Halıları. Ayrıca halının üzerinde çıplak bir erkek büstü görülmekte genel olarak bu tarz büstler roma Bizans dönemi felsefesine gönderme olarak kullanılmaktadır. Figürlerin hemen önlerinde duran sehpanın üzerinde mücevher kutusu cam bir şişe yine zenginlik ifadesi olarak kullanılmış olabilir. Resmin en ön kısmında sağda konumlandırılmış olan çello ‘müzik aleti’ yine sanata duyulan önem ve sevginin ifadesi olarak en önde yerini almıştır, tam karşısında konumlandırılan dünya küresi coğrafi merak ve bilgiyi simgeler. Bu tarz küreler dönem resimlerinde sıkça görülür. Ticari ilişkilerle dünyayı daha çok tanıma merakı hem neden hem sonuç olarak konu edilmiştir. Tüm bu atölye içerisindeki anlatım dönemim sanata verilen önemin vurgusu olmalıdır. Sanatçının ve alıcının aynı mekânda merakla duyguyla sevgiyle işlenişi dönemin içindeki sanatsal yaklaşımı anlatma çabası olarak görülebilir.

Şekil- 9: Frans van Mieris, Ressamın Atölyesi, 1659, 59,5 x 47 cm

Kaynak:<https://www.oceansbridge.com/shop/artists/m/mie-mil/mieris-frans-van-the-elder/thepainters-studio-1659>, 2019.

1.1.1. 17. Yüzyıl Türk Halılarını Konu Alan Ressamlar

Yaşamın günlük anlarını yansıtan ve belge niteliği taşıyan janr (günlük yaşamı konu alan) resimlerinin en önemli ustaları Adriaen Brouwer (1605-1685), Adriaen van Ostade (1610-1685), David Teniers (1610-1690) ve Jan Steen'dir (1626-1679). Jan van Vermeer (1632-1675), Pieter de Hooch (1629-1683), Gerrit Terborch (1617-1681) ve Gabriel Metsu (1629-1667) daha sakin ve sade kompozisyonlarıyla bu dönemde tanınmış ve birçok eser üretmişlerdir.

17. Yüzyıl Hollanda resim sanatından bahsedildiğinde akla gelen en önemli ressam, Rembrandt Harmensz van Rijn'dir (1606-1669). Varlıklı bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Rembrandt, erken yaşlarında elde ettiği resim sanatındaki başarısı ve yaptığı evlilik ile toplum içinde saygın bir yer edinmiştir (Spence, çev. Öner, 2019). Rembrandt bu dönemin sanatçılarından farklı olarak Kutsal Kitap İncil'den ve mitolojiden konusunu almış çok sayıda resim yapmıştır. Dini konuların yanı sıra çok sayıda portre çalışması yapmış ve bu çalışmalarıyla da takdir topladığı bilinmektedir.

17. Yüzyılda lonca ve sivil kuruluşların toplu halde resimlerini yaptırmaları çok sık gördüğümüz bir çalışma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu lonca resimlerinin en önemli ustası Frans Hals'tır (1588-1666). Hals gerek portreleri gerekse de kalabalık kompozisyonlarında figürleri hareketli olarak resmetmiş ve bu tarzıyla ün kazanmıştır (Krausse, çev. Zaptçioğlu, 2005: 40). Frans Hals, iyi düşünülmüş kompozisyonlar ve kalın fırça vurular ile döneminin Sanatçılar içerisinde en ilgi çekenlerinden biri olmuştur (Cunningham - Reich, 1990: 164).

17.Yüzyıl Hollanda resminin bu iki büyük ustasın dışında, natürmort, manzara ve günlük yaşam konularında çok sayıda eser vermiş birçok sanatçı bulunmaktadır. Natürmort, çoğunlukla simgesel anlamların yüklendiği, dönem ressamları tarafından da sıklıkla kullanılan bir resim konusu olarak bilinmektedir. Ne var ki bu dönemde, dönemin zevkini ve zenginliğini yansıtan bir yöntem haline gelmiştir.

Hollanda tarihinin ekonomik ve dolayısıyla sanatsal anlamdaki altın çağında, günlük yaşam sahneli resimlerden başka portrecilik de büyük bir uzmanlaşma

alanına dönüşmüştür. Çok sayıdaki tek ve grup portreler burjuva insanının soylular gibi portrelerini yaptırarak geleceğe taşımak isteği olarak düşünülmektedir. Grup portrelerde lonca mensuplarının topluca poz verdiği örnekler oldukça çok karşımıza çıkmaktadır.

Portre çalışmalarında oldukça başarılı bir diğer isim Frans Hals'dır (1580-1666). İngiliz kraliyet ailesine hizmet eden çok sayıda eser bırakmış Paulus van Somer (1576-1621), Daniel Mijtens (1590-1648) ve Cornelius Janssens (Johnson) (1593-1661) Hollandalı ve Flaman diğer ünlü portre ressamlarıdır. Bir diğer ünlü ressam Anthony van Dyck da (1599-1641) uzun yıllar İngiliz kraliyet ailesinin portrelerini yaptığı bilinmektedir.

Türk halılarını resimlerinde konu alan resimlerinde incelikte detaylandıran ressamların kısa biyografileri şöyledir:

- **Jan de BAIJ (Bray) (Harlem 1527 – Amsterdam 1597)**

Babası ve hocası Salomon de Bray (1597-1664) gibi ressam ve mimar olduğu bilinmektedir. Kardeşleri Dirc ve Joseph de ressamdırlar. İlk çalışmaları 1648 civarında başlar 1651 de ressam olarak ün kazanmıştır. Soğuk tonları kullandığı küçük boyutlu resimleri Bartholomeus van der Helst'in (1613-1670) etkilerini taşımaktadır. Mitolojik, tarihi alegorik temalı resimler yapmış olmakla beraber, asıl tek ve grup portrelerinin ressamı olarak tanınır. Grup kompozisyonlarında ve hacimleri yansıtma konusunda başarılı olduğu bilinmektedir (<https://www.nga.gov/press/exh/0222.html>, 2019).

Şekil- 10 Salomon de Bray'in, Marcus Antonius ve Cleopatra, 1652, 170,7 x 165,8 cm

Kaynak: <https://rkd.nl/nl/explore/images/2237>, 2019

Jan de Baij, Birçok resminde Osmanlı Halılarını gördüğümüz ressamın Şekil-10' de yer alan Marcus Antonius ve Kleopatra isimli tablosunda soylu bir aileyi tarihsel kişiliklerle özdeşleştirerek resmettiği görülmektedir. On bir figürlü oldukça kalabalık bir ortamın canlandırıldığı resim aynı zamanda çok sayıda simgesel anlatımlı objeler ve bir köpekle izleyiciye anlatmak istediği çok sayıda konu içermektedir. Resimde kullanılan halı resmin en önünde detaylarıyla işlenmiş onun önünde de bakır bir tepsi konumlandırılarak doğuya duyulan merak ve hayranlık anlatılmak istenirken aynı zamanda yine zenginlik soyluluk gibi ifadelerle sembolik bir öge olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Resimde kullanılan Osmanlı halısının renkleri resmin genel palet yapısıyla ahenk içindedir. Resimdeki tüm figürler birbirleriyle ilişki halindedir ve temasta oldukları gözlemlenir. Arka palanda yukarıda asılı olarak resmedilmiş kırmızı perde ise bu dönem resimlerinde sıkça karşımıza çıkar ve aile mahremiyeti, gizliliğini sembolize etmektedir. Merkezde bulunan ve anne olduğu düşünülen figür eliyle inci küpesine dokunmaktadır.

İnci bu dönemde sadece asillerin ulaşabileceği kadar önemli kıymetli bir objedir. Kadının soyluluğunu vurgularken aynı zamanda bilgeliğini de temsil etmektedir. Bunların yanında saflığın ay gibi aydın olmanın ve dişiliğin sembolü olarak da kullanıldığını tarih boyunca görülmektedir (Wilkinson, 2010: 46).

- **Willem Duyster (Amsterdam 1599-1635)**

Willem Buytewech (1591-1625) günlük yaşam sahneleri ve portre çalışmalarıyla başarı kazanmış dönem ressamıdır. Pieter Cotte'nin öğrencisi olduğu bilinmektedir. Eserlerinde konu olarak en çok tavla oynayanlar, zengin masa ziyafetleri, günlük yaşam resimlerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. İç mekân resimlerinde ışık kullanımı dikkat çekicidir. Resimlerinde kullandığı tekstil ürünlerini detaylı incelikle ve ustalıkla yansıttığını görmekteyiz.

Şehrin ressamlar locası kayıtlarının kaybedilmesi nedeniyle, kariyerinin ilk yılları gizemli olarak kalmıştır. Pieter Codde'den eğitim almış olabileceği tarz ve üslubundan yola çıkılarak söylenebilmektedir (www.nationalgallery.org.uk/artists/willem-duyster, 2019).

Resimde görülmekte olan adamlar tric-trac (tavla şeklinde bir oyun) oynuyorlar ve bir kadının tahtadan bir tebeşir parçası ile oyuna müdahil olduğu

görülmektedir. Sağda, odun sobası estetik bir değer taşımaktadır, ayrıca mevsimsel bir ifade olarak da kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Bunun gündelik hayattan basit bir sahne mi yoksa kumar oynamayı günahın bir simgesi olarak mı temsil ettiği açık değildir. İnce parlak fırça darbeleri ile figürlerin ipek kıyafetlerinin parıldayan etkisini son derece başarılı yansıtılmıştır (<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/willem-duyster-two-men-playing-tric-trac-with-a-woman-scoring>, 2019).

Resimde odanın içerisindeki genel gri tonlamalara karşıt halı merkeze konumlandırılmış canlı renkleriyle oldukça dikkat çekicidir. Motif ve renk kullanımlarından Klasik dönem Osmanlı Uşak halısı olduğu anlaşılmaktadır. Halı orijinal renklerine sadık kalınarak oldukça detaylı bir şekilde resmedilmiştir. Resmin sağ tarafına konumlandırılmış soba, merkezdeki halının genel renk tonları ve kadın figürün kıyafet renklerinin resme sıcak bir atmosfer kattığı düşünülebilir. Aynı zamanda soba kullanımı havanın soğuk olduğu bir kış ayını işaret etmektedir. Soba ya da diğer ısıtıcılar duygusal çağrışım yapmak amacı ile dönem resimlerinde sıklıkla kullanılmışlardır. Aralık bırakılan kapıda merdivenlere açılmaktadır. Belki de bu yukarı merdiven gösterme ifadesi evin alt katlarında bulunduğu ifadesi olabilir. Tütün ve oynanan oyuna bir gönderme simgesel bir ifade olarak da kullanılmış olduğu düşünülebilir. Kapının hemen yanında oturur vaziyette bir erkek figürü tütün içmektedir. Düşünceli ve diğer gruptan ayrı kendi halinde resmedilmiştir. Boş duvara bakması belki umutsuz üzgün düşünceler içinde olabileceği vurgusu yapmaktadır.

Resimdeki kadın ve diğer dört erkek oyunla meşgul ve eğlenceli vakit geçirdikleri gözlemlenmektedir. Mekâna ışık gösterilmeyen bir pencereden gelmektedir. Burada dış dünyayla bağlantıyı aralık kapıyla yansıtmak istenmiş olacağı düşünülebilir.

Şekil- 11 Willem Duyster, İki Erkek Tric-Trac Oynuyor, 1625-1630, 297 x 178 cm, The National Gallery

Kaynak: <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/willem-duyster-two-men-playing-tric-trac-with-a-woman-scoring>, 2019.

- **Helst van der Bartholomeus (Haarlem 1613- Amsterdam 1670)**

1623 yılında Amsterdam'da yaşamaya başladığı bilinmektedir, portre çalışmalarında döneminde çok başarılı olmuş ve ün kazanmıştır. Detaycı, titiz çalışma üslubu beğeni toplamıştır. Dönem ressamı arasında etki bırakmış ve takdir topladığı bilinmektedir. Birçok sanatçı etkisinde kalmış ve çok sayıda öğrencisi olduğu bilinmektedir (<https://www.nationalgallery.org.uk/artists/bartholomeus-van-der-helst>).

Resimde gördüğümüz kadın kıyafet ve mücevherlerinden anlaşılacağı üzere soylu bir aileye mensuptur. Yine zenginlik ifadesi olarak bir Osmanlı halısı masada serili sadakat sembolü olarak köpekte hemen ayaklarının yanında masanın altında resmedilmiştir. Sönmüş mum beklenen uzaktaki bir kişiyi ifade etmek, bazen de dünya hayatının ve zenginliğin geçiciliğini anlatan bir öge olarak kullanılmış olabilir. Kadın zarif ve masum bakışlarıyla resimden dışarı izleyiciye bakmaktadır. Ressamın bu tarz çalışmaları sıklıkla görülmektedir. Yer karoları bu dönemde sevilen bir resim ögesidir. Resimdeki tüm tekstil ürünleri oldukça detaylı incelikli ve canlılıkla işlenmiş olduğu görülmektedir.

Şekil- 12: Helst van der Bartholomeus, Genç Bir Kadının Portresi, 1613-1670, 161,6 x 128,6 cm, Glynn Vivian Sanat Galerisi

Kaynak: <https://artuk.org/discover/artworks/portrait-of-a-young-lady-227307>, 2019.

- **Gerrit van Honthorst (Utrechy 1590-1556)**

1606 yılında Abraham Bloemeert'in atölyesinde çalıştığı bilinmektedir, Caravaggio ve Rubens'ten etkilendiği görülmektedir. 1611 - 1612 yıllarında gittiği Roma'da Gherardo de Notti' adıyla ünlenmiştir. Eserlerinde 16. yüzyıl başlarındaki İtalyan sanatçıların etkisi görülmektedir. 1628 yılında bir süreliğine Londra'da Kral I. Charles'ın Sarayı'nda çalıştığı bilinmektedir. Bu dönemde saray mensuplarının çok sayıda portrelerini yaptığı görülmektedir. Aralarında I. Charles'ın kızı olan Bohemia Kraliçesi ve çocuklarının da bulunduğu pek çok öğrenciyle çalıştığı bilinmektedir. 1652 de doğduğu şehir Utrecht'e geri döndüğü bilinen ressam 1656 yılındaki ölümüne dek burada yaşamıştır. İncil'den sahneler, oyun oynayanlar, askerler, müzisyenler gibi konuları içeren günlük yaşam konulu resimleri bulunmaktadır. Işık gölge kullanımında başarılı örnekler verdiği geç dönem resimlerinde etkili bir güç sergilerken, küçük boyutlu eserlerinin daha canlı olduğu görülmektedir (Bernt, 1960: I-107). İncil'den bir sahnenin bulunduğu resimde ışık kullanımı oldukça etkilidir.

Şekil- 13: Gerrit van Honthorst, Çobanların Tanzimi, 1622, 164 x 190 cm Wallraf Richartz Museum, Köln

Kaynak:<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-h/honthorst-gerard-van/gerard-van-honthorst-cobanlarin-tazimi-02-8074/>, 2019

- **Thomas de Keyser (Amsterdam 1597—1667)**

Hollandalı Barok ressam hayatı boyunca Amsterdam'da yaşamış ve uzun yıllar bu şehrin resmi mimarı olarak çalışır, aynı zamanda unlu bir portre sanatçısı olarak tanınmıştır. Seçkin mimar ve heykeltıraş Hendrick de Keyser'in oğludur. De Keyser, bir portre ressamı olarak mükemmel görünse de Amsterdam Belediye Salonunda Theseus ve Ariadne gibi tarihi ve mitolojik resimler yaptığı görülmektedir. Portreleri, canlı, etkileyicidir ve genellikle zarif kompozisyon ve zengin içerikleri ile ayırt edilir. Portrelerinin bazıları gerçek boyutlarındadır fakat çok başarılı daha küçük ölçekli portreleri de bulunmaktadır. De Keyser'in ana mimari eseri, Amsterdam Belediye Sarayı'nın kulesidir.

Keyser'in portre çalışmasındaki erkek figürün kıyafetinden, asil soylu bir aileye mensup olduğunu anlamak mümkündür. Ayrıca entelektüel bir şahsiyet olduğu masanın üzerindeki yazı takımları defter ve kitaplarla verilmeye çalışılmıştır. Kimliği günümüzde bilinmeyen kişinin bir yazar olabileceği düşünülebilir. Ayrıca masada serili klasik dönem Osmanlı halısı yine zenginliğin ifadesi olarak kullanılmış olmalıdır. Odanın karanlık yapısına karşın resimde gözükmeyen bir kaynaktan yansıyan ışık masa üzerine oradan da figüre yansımaktadır. Masanın üzerindeki ışık kullanımı ile halı tüm detaylarıyla ince ince işlenmiştir. Halının yanı sıra figürün kıyafetinde ustalıkla resmedilmiş ve tüm dokuyla oldukça etkileyicidir. Figür dönem resimlerinde sıkça görüldüğü üzere resimden dışarı seyirciye bakmaktadır. Anlam ve duyguyu pekiştiren etkili bir anlatım biçimi olduğu düşünülmektedir. Figürün sol elinin kâğıtlar üzerinde oluşu onun mesleğine ve de entelektüel yapısına yapılan bir atıf olarak düşünülebilir. Belki bir yazar ve ya araştırmacı tarihçi olabileceği düşünülebilir. Bu tarz kullanımlar dönem resimlerinde sıkça kullanılmaktadır. Zenginliği göstermek isterken eğitimin sanatın her zaman desteklendiği takdir gördüğü yaşamın bir parçası olduğunu vurgulamak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ve sanata verilen önemi vurgularken direk anlatım kadar simgelen kullanımlarda çokça görülmektedir. Kitaplar defterler duvarlardaki tablolar dünya küreleri haritalar dönem resimlerinde sıklıkla kullanılmış ve bazen figürle direk

ilişkili iken çoğu zamanda sadece mekânda estetik değer ve simgesel anlam ifadeyi ile kullanılmışlardır.

Şekil- 14: Thomas de Keyser, Bir Adamın Portresi, 1632, 79 x 53 cm, Louvre

Kaynak:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thomas_de_Keyser_-_Portret_van_een_man.jp, 2019.

- **Nicolaes Maes (Dordrecht 1664- Amsterdam 1693)**

Dordrecht şehrinde doğan maes uzun yıllar Amsterdam da yaşamış ve burada Remrandt'ın öğrencisi olmuştur. Çalışmalarında hocası Remrandt'ın etkisi uzun yıllar devam etmiştir. 1654 yılında doğduğu kent olan Dordrecht'e dönmüştür. Günlük işler yapan, okuyan, yazan, uyuyan kadınların bulunduğu günlük yaşam sahneleri ilk dönem resimlerinin konuları içerisinde. 1660 yılından itibaren portre sanatçılığına yönelmiş olan Maes, Van Dayck stilini kullandığı resimler yapmıştır ([https:// www. theleidencollection.com/ artists/ nicolas- maes/](https://www.theleidencollection.com/artists/nicolas-maes/), 2019).

Resimde yine soylu bebek ve bakıcısı günlük bir ev ortamı içerisinde resmedilmiştir. Çocuğun şapkası sandalyesi gibi detaylardan ayrıca hizmetçi bakıcı benzeri kostümlü yanındaki figürden soylu bir aile mensubu olduğu anlaşılmaktadır. Yine bir halı masa üzerinde zenginlik ifadesi olarak kullanılmıştır. Resimde bebek direk olarak izleyiciye bakmaktadır. Bunun yansıya el işiyle meşgul olan bakıcının sağ omuzunun üzerinde dışarıya açılan bir pencereden doğa gözükmektedir. Dönem resimlerinde gökyüzünü gösterme çabası genel olarak tanrının gözetimi ifadesi olarak kullanılmıştır buradaki ufak aralıkta aynı amaçla kullanılmış olabilir.

Şekil- 15: Nicolaes Maes, The Lecemaker, 1656-1657, 45 x 53cm, Metropolitan Museum of Art, New York

Kaynak: <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/32.100.5/> 2019

- **Cornelis de Man (Delft 1621- 1706)**

Hollandalı barok dönemi ressamı Cornelis de Man 1621’de Delft’de doğmuştur. Kuyumcu bir ailenin çocuğu olduğu düşünülmektedir. Daha sonra, Paris, Roma, Floransa ve Venedik’te yaşadığı bilinmektedir. 1654-1655’te Delft’e geri dönmüş ve 1642’de ressamlar Loncasına girmiştir. 1657, 1673, 1681 ve 1687’de Loncanın yöneticiliğini yapmıştır. Günlük yaşam ve manzara resimleri çalışan sanatçının Anatomi Cerrahlarına ait bir grup portre çalışması da bulunmaktadır. De Man, Jan Vermeer ve Pieter de Hooch’un da çalıştığı tarzda burjuva ailelerinin iç mekân sahneleriyle tanınır. Aynı zamanda İtalya ve Hollanda manzaraları ve kilise iç mekân resimleri yaptığı da bilinmektedir(<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-m/man-cornelis-de/cornelis-de-man-hayati-ve-eserleri-1621-1706/>, 2019).

Resimdeki figürün kostümü dönem giysilerinden farklı gözükmele beraber, masadaki büyük kitap, masa çalışma takımları, duvardaki harita, dolap üzerindeki deniz kabuğu mesleğinin coğrafyacı, kâşif, denizci olabileceğine dair ipuçları vermektedir. Ayrıca halı, duvardaki üzerlik tohumlu tılsım, yine duvarda aslı olan heybe, dolap üzerindeki kandil, doğuya özgü objeler olup hayranlığın zenginliğin ifadesi olarak kullanılmış olduğu düşünüle bilir. Cam dan süzülen ışık en çok kitap halı ve figürün üzerinde yansımaktadır. Objelerin ve giyimin seçimiyle son derece otantik bir ortam oluşturulmaya çalışıldığı düşünülmektedir.

Şekil- 16 Cornelis de Man, İsimsiz, 1654, 34 x 41cm, Özel Koleksiyon.

Kaynak: <https://www.invaluable.com/auction-lot/cornelis-de-man-delft-1621-1706-a-scholar-in-31-c-ifw225a5mn>, 2019.

- **Gabriel Metsu (Leiden 1629- Amsterdam1667)**

Ressam 1657 yılında Amsterdam'da yaşamaya ve çalışmaya başlamıştır. Gerrit Dou'dan (1613-1675) dersler almıştır. Resimlerinde çoğunlukla Rembrandt etkisi görülmektedir. Tarihi ve mitolojik konular, Çok sayıda portresi ve günlük yaşamdan sahnelerin bulunduğu resimleri mevcuttur (<http://www.gabrielmetsu.org/biography.html>)2019.

Kendi portresi olduğu bilinen resimde taş bir pencere önünde çizmiştir kendisini. Bu tarz çalışmaları öğretmeni Gerit'ten esinlenilerek yaptığı düşünülmektedir. Ayrıca yatık durak roma büstü ve eskiz kâğıtları onun sıradan bir ressam değil, konularında üst düzey felsefi konuları işleyen düşünen entelektüel bir yapıda bir ressam olduğuna dair kullandığı objelerdir. Elinde ve önünde duran birçok sanatsal malzemeyle bu ifadeyi desteklemiş olduğu görülmektedir.

Şekil- 17 Gabriel Metsu, Erkek Portresi, 1655, 37,7 x 31,4 cm.

Kaynak: <https://www.rct.uk/collection/405943/a-self-portrait>, 2019.

- **Michiel van Musscher (Rotterdam 1645- Amsterdam 1705)**

Gravür baskılarda yapan, ilk derslerini tarihi konuları işleyen Martinus Zaagmolen'den Ostaden'in atölyesinde topladığı görülmektedir. Pürüzsüz, sade özgür ve sağlam bir tekniğe sahip olduğu bilinmektedir. Özellikle kumaş ve diğer dokuma ürünlerini gerçekçi bir üslupla yansıtmıştır. Van Musscher'in kendisinin yazdığı bir nota göre, babası ve üvey annesi tarafından eğitilmek üzere on beş yaşında Amsterdam'a gönderilmiştir. İlk başta "çizimin temellerini öğrenmek için" Martinus Saeghmolen (yaklaşık 1620-69) ile birkaç ay geçirmiştir. Ertesi yıl Mennonite üyesi Abraham van den Tempel'e (1622 / 1672) çıraklık yapmıştır. 1665 yılında "Gabriel Metsu'dan ders almıştır ve ardından 1667'de Haarlem'deki eğitimini Adriaen van Ostade (1610-1685) ile üç ay boyunca sürdürmüştür. Tüm çalışmalarını 1667 yılında ünlü jarn ressamı Adrian van Ostaden'in atölyesinde topladığı görülmektedir. Amsterdam'da geçirdiği süre zarfında, Van Musscher başlangıçta, amcası Michiel Comans'a yaşamıştır, daha sonraki yıllarda Amsterdam'a geri döndüğü ressamlar loncası kayıtlarından bilinmektedir(http://www.arcadja.com/auctions/de/van_musscher_michiel/kunstler/20769/,2019)

Şekil- 18 Michiel van Musscher, Johannes van Waveren Hudde'nin Portresi, 1686, 57 x 49 cm

Kaynak: https://www.europeana.eu/portal/en/record/90402/SK_C_528.html 2019.

- **Hendrick Sorgh (Rotterdam 1611-1670)**

Roterdam'da Williem Buytevech'in (1585-1625) öğrencisi olduğu bilinen Hendric İncil den betimlemeleri ve jarn resimleriyle kendinden oldukça söz ettirdiği bilinmektedir. Resimlerinin konuları çocuklukla sokak, alış veriş ve ev hayatı içermektedir. Birkaç deniz manzaralı resimde bilinmekte olup bu tarz resimlerinde ressam Cornelis Saftleven'in (1607-1681) etkileri görülmektedir. Gözlem gücünün etkisi ve renk kullanımındaki ustalığının dikkat çekici olduğunu bilinmektedir (Yılmaz, 2006: 104). Tasvir edilen muhtemelen Protestan bir vaiz ve İncil üzerinde masada çalışan bir ilahiyatçıdır. Bilgine eşlik eden bir köpek, bu hayvanın doğal zekâsı ve sezgisine tahsis edilmesinden dolayı araştırmada sadakat, dikkat ve düzenlilik sembolüdür, papağan ise açıklayıcı zihniyet sembolüdür. Masanın Klasik dönem Osmanlı halısı ile kaplı olduğu görülmektedir.

Şekil- 19 Hendrick M. Sorgh, 1663, 81 x 74 cm

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sorgh_Portrait_of_a_man.jpg, 2019

- **Jan Steen (Leiden 1626-1379)**

Dönemin ünlü ressamların atölyelerinde ders aldığı bilinmektedir. 1648 tarihinde Leiden’de ressamlar locasına girdiği kayıtlardan anlaşılmaktadır. 1649 tarihinde hocası Jan van Goyen’in kızıyla evlenmiştir. Erken dönem resimlerinde kış mevsimi temalı resimleri oldukça beğeni topladığı bilinmektedir. Neşeli sahneler, alegorik konular, manzara resimleri, portre çalışmaları resimlerinin konuları arasında yer almaktadır. Hikâyeci bir anlatıma sahip olduğu söylenebilir. Aynı zamanda canlı bir anlatımı olduğu da gözlemlenmektedir. Özenli detaycı çalışmalarıyla döneminde oldukça beğeni toplamasına karşın öğrenci yetiştirmediği bilinmektedir. R. Brekenburgh (1650-1702) gibi ressamların Jan Stten’den etkilenip takipçisi oldukları bilinmektedir (Yılmaz,2006:105). Resimleri genel olarak kalabalık figürlüdür. Hareket halinde insanlar dikkat çekicidir. Onun bu tarz resimlerinden esinlenilerek yaşadığı coğrafyada halk diline ‘Jan Steen hanesi’ değimi yerleşmiştir. Canlı renkli resimleri döneminde her zaman için beğeni topladığı bilinmektedir.

Şekil- 20 Jan Steen, Nicolaas Sofrası, 1665, 82 x 70 cm

Kaynak:<https://www.dutchnews.nl/features/2015/11/eight-things-about-jan-steens-the-feast-of-st-nicholaas>, 2019.

- **Gerrit Terborch (Zwolle1617- Deverter1681)**

Babasının da kendi gibi ressam olan Gerrit kültürel açıdan zengin bir şehir olan Zwolle'de doğmuştur. Babasıyla resim derslerine devam etmiştir. Dönemim birçok ressamından etkilendiği çalışmalarından görülmektedir. Günlük yaşam, askerler, spor gibi konuları işlemektedir. Zamanla kadınlar, genç ve köpeği, mektup okuyan kadın gibi orta sınıf insanların yaşamından ilham almıştır. Pieter Molinij'den (1590-1656) aldığı derslerden sonra ilk yağlı boya resimlerine başladığı bilinmektedir.1650 yılında ölümüne kadar jarn resimlerde oldukça başarılı eserler vermiştir. Hollanda resminde beğeni bulan süslenen mektup yazan okuyan müzik çalışan kadın resimlerini çalıştığı görülmektedir. Renkleri başarıyla kullanımı özellikle kumaş çalışmalarındaki ustalığıyla ün kazanmıştır (Yılmaz, 2006: 105).

Ressamın Mektup adlı eserinde de oldukça etkili gizemli bir anlatım söz konusudur. Yüzü izleyiciye dönük olan erkek figür muhtemelen bir uşak ya da sadece posta işiyle uğraşan bir çalışan olmalıdır, mesleğini kadının karşısındaki duruşundan, sağ elini sol tarafta şapkasıyla tutuşu ve kafasını hafif itaatkâr bir biçimde öne eğişinden anlamak mümkündür. Resimde merkezde konumlandırılmış mektup okuyan figür alışılmışın aksine gizemli bir şekilde izleyiciye sırtı dönüktür. Yüzü gösterilmek istenmeyen kadının bu anlatımla gizlemek istediği bir konusu olduğu düşünülebilir, belki bir duygusal bağla ilgili olabilir ki bu o dönemde çok yaygın bir konu olarak karşımıza çıkar. Mevzunun elindeki mektup ile ilişkili olduğu vurgusuna mektup üzerindeki ışık kullanımından anlamak mümkün gözükmektedir. Kıyafetler masa üzerindeki halı ve onun üzerinde açık duran kitapla duvarlardaki tablolar kadının sosyal statüsüne vurgu yapılmaktadır. Zengin asil bir kadın olduğu aşikârdır. Karşı duvarda iki tablo asılı olduğunu görmekteyiz. Muhtemelen uzaklarda olan bir eş olabilir. Diğer resimde bir deniz manzarası mevcut, buda uzaklarda deniz seferinde olan bir kişiye gönderme amaçlı kullanılan bir yöntemdir. Bazen bu tarz deniz manzaralarının sisli, puslu, coşkun olduğunda mektubun kötü haber taşıdığı düşünülebilir. Bu deniz manzarasında sakin bir hava söz konusu olduğu için mektubun kötü haber taşımadığını anlamak mümkün. Ayrıca boş sandalye kullanımında uzakta bir kişiyi anlatmak amaçlı dönem resimlerinde çokça karşımıza çıkan bir ifadedir. Resimde çok ustalıkla kullanılmış bir ışığı görmekteyiz,

Özellikle kadının elbisesindeki yansımalar kumaşın dokusu hattında çok tek bir duygu uyandırmaktadır. Bunun yanı sıra halı tüm detaylarıyla incelikle orijinal renklerine sadık kalınarak resmedilmiştir.

Şekil- 21 Gerrit Terborch, Mektup, 1660, 75 x 100 cm

Kaynak: <http://godsandfoolishgrandeur.blogspot.com/2014/09/the-messenger-by-gerard-ter-borch-circa.html>, 2019.

- **Hendrick Terbrugghen (Devernter 1588- Utrecht 1629)**

Katolik bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir ve bu etkiyi ilerleyen yaşlarında yaptığı çalışmalarda sıklıkla görülmektedir. Kuzey Avrupa resminde Caravaggio tarzını benimsemiş bir ressamdır 1604-2624 yılları arasında Roma'da yaşadığı bilinmektedir. Döndüğünde Gerrit Honthorst (1590-1651) ile beraber Caravaggionun en önemli temsilcisi olmuşlardır. 1620 yılında İtalya seyahatinden sonra Caravaggio etkisinin daha da arttığını resimlerinde görülmektedir. Dinsel konulu resimlerde oldukça yetkin olmasının yanında jarn resimleri de mevcuttur.

Papağan besleyen kadın adlı tablosunda resmin merkezine yerleştirilmiş kadın ve arkasında belli belirsiz elinde tepsisiyle hizmetkârı olduğu düşünülen bir erkek çocuk mevcuttur. Kadın figürü direk izleyiciye bakarken çocuk bakışlarına kadına yönelmiştir. Taklitçiliği ile tanınan papağan âşıkların birbirlerine olan yansımasını da simgelemektedir (Wilkinson, 2010: 60). Aynı zamanda bilgeliğin ve bilgi aktarımının simgesi olarak da dönem resimlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Resim bir niş içerisinde çerçevesiz olarak resmedilmiştir. Yine kadın figürünün hemen önünde duran kafes aidiyeti korunayı simgesi olabilir. Sol üst taraftaki kıvrılan perde kırmızı renkli olduğunda aile mahremiyetini simgelerken buradaki sarı renk kadının bekâr olabileceğine bir gösterge olarak kullanılmış olabilir. Buna karşın hayatında birinin olduğunu da simgelediği düşünülebilir. Resmin en önünde pencereden dışarı sarkıtılmış Osmanlı Halısı yine maddi değerine ve estetik güzelliğine karşılık en ön planda yerini almıştır. Halının renkleri figürün kıyafeti ve yukardan kıvrılarak resmin sağ üst köşesindeki perdenin renkleri ahenk içinde izleyicinin resmin içerisinde ahengi yakalama yardımcı olmaktadır. Oldukça etkili bir anlatımı olan resimde tüm bu öğeleri öne çıkarmak adına arka plan karanlık resmedilmiştir.

Şekil- 22 Hendrick Terbrugghen, Papağan Besleyen Kadın, 1639-1684, Özel Koleksiyon

Kaynak: <https://www.christies.com/old-master-paintings-24444.aspx?saletitle=>, 2019.

- **Jan Vermeer (Delft 1632-1675)**

Hayatını Hollanda'nın küçük bir ticaret merkezi olan Delf'te geçirmiştir 1653'te Pieter de hooch (1629-1683) ve Celal Fabritius (1620-1654) ile aynı dönemde Delf St. Luke Ressamlar Locasına girer ve 1662 yılında ikinci başkanlığa yükselir. Bugün bilinen 40 kadar resmi olmasına rağmen Vermeer neredeyse Rembrandt'dan sonra Hollanda resim sanatının en tanınan ikinci ressamı olduğu bilinmekle beraber adı sık sık Karel Fabricius ile beraber anılır 1653 yılında Gareth Turbo (1610 -1681) ile tanışır Nikolaos (1634 -1693) ve Leonhard Bremer (1596-1674) ile beraber Remrant'ın atölyesinde çalıştığı düşünülür sokak resimleri ile az figürlü sakin janr resimleri vardır resimlerinde müzik icrası mektup gönderme temalarıyla kadınların günlük uğraştığını yansıtmış ışığın kullanımı konusu ile yakından ilgilenmiştir (Slaker, 1981: 24).

Günlük yaşamın içinden bir sahne gibi gözüken sütçü kız adlı resim aslında dönemin çokta baskın olamayan dinsel tutumuna karşılık kalvanizmin baskın etkisiyle cinsel öğeleri ustaca saklanarak resmedilmiş bir eserdir. Resimdeki sakin bir tavırla süttü boşaltan kız figürü aslında masa üzerindeki kurumuş ekmeklerden anlaşılan üzere dönemim bir çeşit sütlü tatlısını yapmaya hazırlanmaktadır. Felemenkçede süt sağmak kelimesi olarak kullanılan 'melken' fiili aynı zamanda 'cinsel olarak etkilemek' anlamını da taşımaktadır. yrica figürün arkasında yerde bulunan küçük kutu içerisinde kızgın kor bulunan dönem kadınlarının ayaklarını ısıtmak için kullandıkları bir ısıtıcıdır. Aynı zamanda bu ısıtıcı ile de gizlenmiş bir cinsel mesaj mevcuttur. Yine bu ısıtıcı arkasında kalan ufak mavi karolarda aşk tanrısı cupit resmedilmiştir. Buda konuyu desteklemez için o dönemde sıklıkla kullanılan bir resim ögesidir. Eski metal pencereden süzülen ışık ilk ve belirgin olarak kadının yüzüne yansımaktadır. Çok incelikli işlenmiş figürün yüzündeki çilleri ve güneş lekelerini detaylı bir şekilde resmedilmiştir. Tüm bu üstü kapalı cinsel ifadelerle karşın resme bakıldığında kendi halinde mutfakta günlük işini titizlikle yapan hizmetçi kadın romantik ve duygusal bir ifadeyle vermektedir. Renklerde ve desenlerde uyumu ahenkle kullandığını tüm resimlerinde gözlemlenen Vermeer bu tablosunda sarı, kahverengi, bej ve maviden oluşan sınırlı bir palete yer verdiği görülmektedir (<https://www.sanatabasla.com/2014/10/14/sutcu-kiz-the-milkmaid-vermeer/> 2019).

Şekil- 23 Jan Vermeer, Sütçü Kız, 1658, 45,5 x 41 cm

Kaynak: <https://www.sanatabasla.com/2014/10/14/sutcu-kiz-the-milkmaid-vermeer/2019>, 2019.

- **Jan Brueghel (Brüksel 1568-1625Anvert)**

Uzun yıllar Köln ve İtalya'da yaşadığını bilinmektedir. Ressamlar loncasında başkanlık yaptığını arşiv kayıtlarından görmekteyiz. Bu dönemde Arşedük Albert için çalışmaya başlar ve büyük başarı göstermiştir. Başarılı olduğu konular manzara resimleri ve çiçekli tablolarıdır. Mitolojik ve dini temalı resimlerinde beğeni kazanmıştır. Bu çalışmalarında yakın arkadaşı Rubens'in izlerini görmek mümkündür (Yılmaz, 2006: 106).

Âdem ve Havva'nın tasvir edildiği ve cennet bahçesi olacak tasvir edilen bu peyzaj resminde hayvanların sembolik olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Filler, yılanın temsil ettiği kötülüğe karşı dengelemede erdemin sembolleri olarak görülür. Ön plandaki yalıçapkını, Cennet Bahçesinde zevk edilen barışı ifade edebilir, çünkü bu kuşun (Halycon cinsi) Yunan mitolojisinde, denizin dalgaları üzerinde yuva oluşturduğu söylenir. Sahne kesinlikle, Cennet Bahçesinde 'aslanın kuzu ile uzandığı'; Bu tasvirde leopar öküzün yanında oynar ve İspanyol ördek ile arkadaş olmaktadır. Buradaki manzara bize, Brueghel'in ve çağdaşlarının hayal dünyasında cennetin nasıl görüldüğünü anlatmaktadır. Yumuşak sabah ışığı, kesintili bir bulut örtüsü ile görülebilir; Yavaşça yuvarlanan arazi, açıklıkların ve ormanlık alanların bir karışımıdır (meyvelerle dolu ağaçlar). Eden'in tüm peyzajı canlı mavi-yeşil renk tonuna sahip olduğu görülmektedir (<https://www.rct.uk/collection/405512/adam-and-eve-in-the-garden-of-eden>, 2019).

Şekil- 24 Jan Brueghel, Çennet Bahçesinde Adem Ve Havva, 1615, 48 x 65cm

Kaynak: <https://www.rct.uk/collection/405512/adam-and-eve-in-the-garden-of-eden>,2019

- **Gonzalez Coques (Anvers 1614- 1684)**

Çalıştığı Anvers'te doğdu. Saygın bir Flaman vatandaşı olan Pieter Willemsen Coques'un oğluydu ve adından da anlaşılacağı gibi bir İspanyol değildi. Müşterileri arasında Kuzey Hollanda'nın hükümdarı olan Orange House da vardı. 1671'de Hollanda Genel Valisi Monterey ve Fuentes'in hizmetinde bulundu. Anvers'te öldü. Portre ressamı olarak ün kazanmıştır.1626-1628 yıllarında Genç Pieter Brueghel'in atölyesine girdi ve daha sonra David II Rijckaert ile çalışmıştır. Anthony van Dyck'ın etkisi lakabı "Küçük van Dyck" ile sonuçlanmıştır (http://www.askart.com/artist_bio/Gonzales_Coques/11024000/Gonzales_Coques.aspx, 2019).

Şekil- 25 Gonzalez Coques, Bir Aile, 1652, 54 x 42 cm, Özel Koleksiyon

Kaynak: <http://www4.ac-nancy-metz.fr/musee88/pages/29.html#>, 2019.

- **Jacob van Oost (1601-1671)**

Resimleri arasında en çok göre çarpan konular Dini temalı ve aile portreleridir. Bu alanda oldukça ün kazandığı bilinmektedir. İtalyan ressamlarla yakın ilişkileri olmuş ve onlardan çok etkilendiği tarzından anlaşılmaktadır. Carracci okulu ve Caravaggio'nun (1571-1610) eserlerinden esinlendiğini bilinmektedir.

Saygın bir ailenin soyundan geldiği bilinmektedir. Jacob van Oost, yerel burjuva ve tarih resimlerinde portreler yapan üretken bir ressamdı. Öncelikle, portreleri ile tanınır. Çoğunlukla müzik dersleri kart oyuncuları, falcılar konularını içeren resminin muhtemelen özel kişiler için sipariş üzerine yapıldığı düşünülmektedir. 17.yüzyılın önde gelen ressamıydı. Çalışmaları, Caravaggio ve takipçisi olduğu Bartolomeo Manfredi gibi erken Barok ressamlarından İtalya'da kaldığı süre boyunca etkilenmiştir Sembolik ve anıtsal karakteriyle, yüksek Barok resmin başyapıtı olarak kabul edilebilir (<https://www.revolvvy.com/page/Jacob-van-Oost>, 2019).

Şekil- 26 Jacob van Oost, Şövale Önünde İki Erkek, 1645, 56 x 58 cm

Kaynak: <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/probably-by-jacob-van-oost-the-elder-two-boys-before-an-easel>. 2019

- **Pieter Pauwel Rubens (Siegen1577-Anvers)**

Diplomat, mimar, dekoratör olan ressam aynı zamanda Avrupa'nın en ünlü barok ressamı olduğunu görüyoruz. İtalyan Rönesans resminin klasik üslubuyla Flaman realizmini resimlerinde birleştirmiştir. Mantau sarayının resmi ressamı iken 1603 ilk kez diplomatik görevle İspanya'ya III. Philip'in sarayına gönderilmesi sayesinde Madrid'deki Kraliyet Koleksiyonunu yakından görme fırsatı bulur ve bu şehirde Valesquez ile tanışmıştır. İtalya'yı her zaman ikinci vatanı gibi gören Rubens resimlerini Pietro Paulo şeklinde imzalamıştır. Çok sayıda öğrenci yetiştirdiği bilinmektedir. Resimlerinde çoğunlukla dini ve mitolojik konular işlemiştir. Hareket, ışık kalabalık figür toplulukları, geniş mekânlar, büyük boyutlu eserinin ortak özelliği olarak görülmektedir. Figür ve nesnelere tüm hacimleriyle algılayan ve yansıta bilen bir üsluba sahiptir (Atasoy, 1985: 142).

Şekil- 27 Pieter Pauwel Rubens, Erkek Portresi, 1623, 85,7 x 62,2 x 0,5 cm

Kaynak: <https://www.rct.uk/collection/400156/a-self-portrait>, 2019.

- **Cornelis de Vos (1584-1651)**

İlk derslerini Ansvver'de Davit Remens'den alır, 1608 yılında ressamın locasına kayıp olmuştur. Tarihi mitolojik, alegorik çalışmaları ve portrelerle tanınmıştır. Zaman zaman Ansvver'de Rubens için çalıştığı ve ondan çok etkilendiği bilinmektedir. Bazı portreleri, yanlışlıkla takipçisi olduğu Rubens veya Van Dyck'a ait sanılmıştır. Kardeşi Paul'de (1596-1678) av sahneleri ve natüremortlarla ünlenmiş bir ressamdır (Yılmaz, 2006: 107).

Resimde kendi ve kalabalık ailesini resimlemiş olan ressamın bu şekilde birçok grup porte çalışmaları bulunmaktadır. Resmin merkezinde masa ve üzerinde Klasik dönem Osmanlı halısı serilidir. Figürlerin hareketleriyle birbirleriyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu ifade aile bağlarına yapılan vurgunun ifadesidir. Giyimlerden çocuğun elindeki kitaptan merkezdeki halıdan zenginlik ve entelektüel yapı vurgusu yapılmıştır. O dönem resimlerinde sıkça görülen resmin sol köşesindeki kırmızı perde aile mahremiyetine duyulan saygı ifadesidir

Şekil- 28 Cornelis de Vos, Aile Portresi, 1630 41 x 32 cm

Kaynak: <https://www.alamy.com/stock-photo-family-portrait-1630-cornelis-de-vos-1584-1651-flemish-belgian-belgium-93087119.html>. 2019.

İKİNCİ BÖLÜM: 17. YÜZYIL HOLLANDA VE FLAMAN RESSAMLARIN HALI DESENLİ TABLOLARI

2.1. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Klasik Dönem Osmanlı (Lotto Tipi) Uşak Halılarına Örnekler

Dokumacılık, tarihin ilk dönemlerinden itibaren günümüze kadar uzanan, köklü bir geçmişe sahiptir. Anadolu'da dokuma sanatı ilk çağlarda Lidya ve Frigyalılar döneminde başlamış en eski ve köklü Türk sanatlarından biridir. O dönemde bölgede yetişen hayvan yünleri iplik ve havlı dokumalar şeklinde değerlendirilmiştir. Binlerce yıl öncesinden günümüze kadar uzanan kullanım eşyası ve dekoratif amaçla da dokunan halı, tarihte ilk defa Türkler tarafından dokunduğu ve dünya medeniyetine hediye edildiği tespit edilmiştir. Dokuma sanatı; göçebe çadırlarından, köy evlerine, hatta saraylara kadar uzanan, toplumun farklı farklı kesimleri tarafından üretilmiş ve üretildiği yerde kullanılmıştır. Dokuma işleminde atkı ipliklerinin çözgü iplerinin içerisinde geçmesiyle birlikte farklı bir desen ipliğinin farklı şekillerde düğümlenerek aynı hizada kesilmiş kadifemsi havlu yüzü olan dokumaya halı denir.

Geleneksel halı sanatımız, Türk sanat tarihimizde önemli bir yere sahip olup, tarihin akışı içerisinde de biçimlenerek varlığını sürdürmüştür. Uşak halıları da gerek kullanılan renk desen özellikleri ve gerekse düğüm teknik özellikleri ile halı sanatı tarihinde iz bırakan yere sahiptir. Uşak 'a halıcılık sanatı, Orta Asya'dan göçen Yörükler tarafından getirildiği bilinmektedir. Murat dağı eteklerinde yer alan Uşak kasabasında da halıcılık o dönemlerde, önem kazanmıştır. Bu dönemde dışarıya taşmadan dokunan halı işleri ev ve aile çevresi sınırları içerisinde üretimleri gerçekleşmiştir.

Geleneksel olarak dokunan özel çeyiz eşyası olarak kullanılmış ve ölüm sonrası miras olarak paylaşılmış ya da camilere bağışlanmıştır. Uşak ve yöresi 15. Yüzyıl erken Osmanlı dönemi halılarının yaratıcısı ve dönemin halıcılık merkezi olmuştur. 1500'lü yıllarda başlayan kapitülasyonlar sonucu ülkeye de yer alan elçilere Osmanlı

Sınırları içerisinde ticaret yapma hakkı tanınması ile Uşak halıları yurt dışında da kendini gösterir

(https://www.researchgate.net/publication/320965795_turizm_egitimi_1981-2017_ssci'da_yayinlanan_uluslararası_turizm_dergileri_uzerine_bir_inceleme)2019.

Selçuklu halılarından sonra, Türk Halı sanatının ikinci parlak devri 16Yüzyılda Uşak ve çevresinde yapılan halılarla başlar. Türk Halıları içinde en tanınmış ve en büyük grup olan Uşak halıları Avrupalı ressamaların tablolarında sıkça betimlendiği 17. Yüzyıl sonuna kadar çok beğenildiği halde, döküm kayıtlarında Uşak adı geçmez ve bu halılar Türk Halıları adıyla anılmışlardır (Aslanapa,2005: 159).

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Uşak halıları büyük önem kazanmıştır. Uşak'ta büyük ebatlarda dokunan halılar motif, renk ve kalite özellikleri ile büyük beğeni toplayarak Osmanlı İmparatorluğu'nun saraylarını süslemiştir. O dönemde Azerbaycan'dan getirilen dokuma ustaları Uşak'a özgü halıları yeni tarzlarla dokumaya başlamıştır. Halıların özelliklerini kaybetmemesi için Anadolu müftüleri görevlendirilerek ve halıların kontrol altında dokunmaları sağlanmıştır. Desenler, nakkaşlar ev süsleme sanatçıları tarafından tasarlanarak saray halıları adını almıştır. Osmanlı saraylarından, Avrupa şatolarına, camilerden kiliselere kadar yayılan Uşak halıları sadece halı değil saygınlık sembolü olan bir efsane haline gelmiştir (Uçar, Demirkaya, Doğan, 2015).

Uşak halılarının ekonomik değer kazanması ilerleyen zamanlara 16. ve 17. Yüzyıllara dayanır. Bu yüzyıla kadar küçük bir ev ekonomisi unsuru olarak devam eden halıcılık, İstanbul cami ve saraylarında kullanılmak üzere Uşak'a halı siparişi verilmesi ile gelişmeye başlamıştır. Daha sonra İtalyan tüccarlar ile halı ticaretinin artmaya başlamasıyla birlikte Uşak halıları, bir moda akımı gibi, Avrupa kiliseleri ve zenginler tarafından da satın alınmaya başlamıştır. Avrupa'nın artan Türk halısı talebini karşılamak için Uşak çevresinde evlerde geleneksel ev tezgâhlarında dokunan halılar o dönemde bir sanayi dalı oluşturmuştur. Uşak halısının hangi koşullarda dokunduğuna dair yeterli bilgiler olmamakla birlikte, çok sayıda üretimi yapılan Uşak halısının günümüze ulaşması nedeniyle atölyelerde üretildikleri değerlendirilmektedir (Aytaç, 2008: 203-220).

Uşak' ta üretilen en büyük ve en tanınmış grup halılar birçok Avrupalı ressamın Uşak'ta üretilen en bilinen halı örneklerini tablolarında yer vermişlerdir. Avrupa'daki seçkin aileler ünlü resamlara tablolarını yaptırırken Uşak halılarını duvarda, yerde ve masada dekor olarak kullanmaları bu halıların Avrupa'ya ihraç edildiği anlaşılmaktadır. Bir sanat eseri olarak tarihe imzasını atan, kültürel mirasımız el dokuma Uşak halısının dünya pazarında eski bilinirliğini artırmak gelecek yüzyıllara sanatsal bir miras bırakmak amacıyla tekstil alanında 2000'li yıllarda bir ilerleme kaydedilmiş ve yeniden fabrikalarda Uşak iplikleri üretilmeye başlanmıştır. Uşak halıları yıllara meydan okuyan geçmişi geleceğe taşıyan el sanatlarımız içerisinde yer alarak, dayanıklılığı ile sanat tarihinde yerini korumuştur. Halılar koruduğu sağlam yapısını natürel yün halı ipliklerinden alarak, Uşak'ta dokuma halı sektöründe faaliyet gösteren sayısı giderek azalan firmalarca üretimlerine devam edilmektedir (Çatır, 2017: 3-10).

Klasik dönem Osmanlı halıları genel özellikleri şu şekildedir; genel olarak bitki motifleri hâkimdir, konturları tamamen kaybolmuş sekizgenler ve dört kollu baklavalara ilk Holbein halılarındaki geometrik karakterlerini kaybederek belirsiz kontürlü motifler rümiler ve palmetlerin ince saplarla gevşek olarak ve simetrik şekilde birbirine bağlanmasından doğmuştur. Altta ve üstteki dişli üçgen yapraklar da yeni ortaya çıkan motiflerdir. Çoğu kırmızı zemin üzerine sarı, bazen koyu mavi üzerine sarı rumi palmet kompozisyonudur.

Holbery'in hiçbir zaman tablolarında resmetmediği bu halıları Venedikli ressam Lorenzo Lotto'nun resimlerinde çok sayıda görüldüğü için Lotto halıları olarak tanınmaya başlamıştır. Aslında, Lotto'dan önce 1516 tarihinden başlayarak birçok İtalyan resminde, 1520'den sonra Portekiz resminde, yüzyılın ikinci yarısında Kuzey Avrupa ve İngiliz resminde bu tip halı tasvirleri görülür. Hollanda'da masa örtüsü olarak çok kullanılan bu halının tasvirleri Avrupa resminde 1660'akadar devam etmiş ve daha sonraki yıllarda da tek tük görülmektedir. 16. Yüzyıl sonunda birdenbire ilk örnekleri görülen Lotto halıları, 17. Yüzyıl sonlarında bir anda ortadan kaybolmuştur. Çeşitli müze ve koleksiyonlarda kalan yüzlerce Lotto halısı arasında 6 metre uzunlukta ve armalı olanlar vardır. Değişik boylarda yapılan bu halılarda motiflerde sık ve seyrek olabilir. Kûfiden gelişen bordürler yanında klasik Uşak

halılarını hatırlatan bulut motifi bordürler ayrıca kartüslü ve kıvrık dallı olarak çok zengin ve değişik bordürler görülür. Lorenzo Lotto Venedik'te S. Giovanni Paolo Kilisesinde altar resminde ve Londra National Gallery'de aile grubu tablosunda bu halıları bütün detayları ile resmetmiştir (Aslanapa, 2005: 126-127)

Şekil- 29 Lorenzo Lotto, gurup portre çalışması, 90 x 75 cm.

Kaynak: <http://www.alaintruong.com/archives/2018/06/17/36493991.html>, 2019.

Hollanda resminde Lotta tipi halılar 1540 yıllardan itibaren nadiren görülmeye başlar. 1610 yıllardan sonra ise mitolojik ve alegorik eserlerde ancak daha yaygın olarak portre ve jarn resimlerde Lotto halılarının kullanımı artar. 1660-1670 yıllarında en yüksek düzeyine ulaşır. Rozetli kartuş bordürlü tipin resimlerde daha sık görülmesi daha çok bu geç dönem tipinin evlere girdiğini gösterir (Yılmaz, 2009: 36).

Şekil- 30 Rozetli Kartuş Bordürlü 'Klasik Dönem Osmanlı (Lotto) Tipi Osmanlı Halısı.17. Yüzyıl 169x122 Cm Eserleri Müzesi, Türk Ve İslam /İstanbul, Env. No.958.

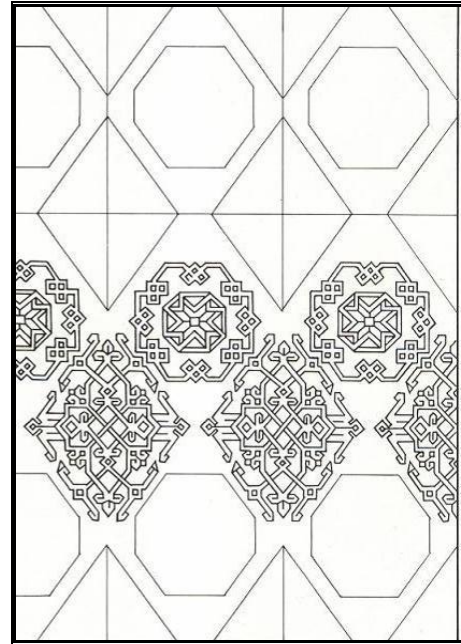
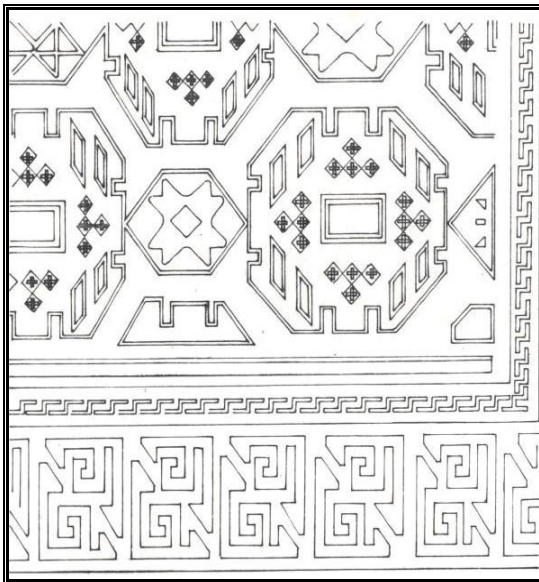
Kaynak:https://www.researchgate.net/publication/320965795_turizm_egitimi_1981_2017_ssci'da_yayinlanan_uluslararası_turizm_dergileri_uzerine_bir_inceleme,2019.

Şekil- 31 Lotto Tipi Halı Örneği

Kaynak: Yetkin,1981:48

Şekil- 32 Lotto Tipi Halı detay Şematik Çizim

Kaynak: Yetkin,1981:45-4

Şekil- 33 Lorenzo Lotto, Aziz Antonio'nun Bağışı, 1542, 332 x 235 cm, Santi Giovanni e Paolo Kilisesi/Venedik

Kaynak: https://howlingpixel.com/i-en/Lotto_carpet, 2019

Şekil- 34 Kufi Bordürlü 'Lotto Tipi' Uşak Halısı, 16. Yüzyıl, 192 x 179 cm
İparmuveszeti Muzeum/ Budapeşte, Env. No. 19. 924

Kaynak: https://howlingpixel.com/i-en/Lotto_carpet, 2019.

2.1.1. Pieter Pauwel Rubens

Peter Paul Rubens, Anvers Belçika doğumlu, Flaman ressam (1577-1640). Barok tarzın önde gelen isimlerindedir. Reform karşıtı sunak resimleri ile portreler, manzara resimleri ve mitoloji ve canlandırma öğeleri içeren tablolarıyla tanınır. Anvers'te Avrupa'nın önde gelen soyluları ve koleksiyoncularına resim üreten büyük bir atölye kurduğu bilinmektedir. Avrupa'nın en ünlü barok ressamlarından biri olan Rubens, Flaman resminin realizmiyle İtalyan Rönesans resminin klasik eğilimlerini birleştirmiş bir sanatçı olarak bilinmektedir.

Aynı zamanda mimar, dekoratör ve diplomattır. 1601 yılında gittiği Roma'da İtalyan ressam Annibale Canacci'den (1560-1609) etkilenmesi, onu 16. Yüzyıl İtalyan sanatını araştırmaya sevk etmiştir. Mantua sarayının resmi ressamı iken 1603 yılında ilk kez diplomatik bir görevle İspanya'ya III. Pihilip'in sarayına gönderilmesi sayesinde Madrid deki Kraliyet koleksiyonunu yakından görme fırsatı bulur ve bu şehirde Valesquez ile tanışmıştır. 1605 yılının sonlarında Roma'ya dönüp resim çalışmalarına devam etmiştir. İtalya'yı daima ikinci vatanı gibi gören Rubens, resimlerini "Pietro Paolo" şeklinde imzaladığı bilinmektedir. En çok bilinen eserleri dinsel ve mitolojik konulu çalışmalardır. Hareket ışık kalabalık figürlü toplulukları, geniş mekânlar büyük boyutlu resimlerinin ortak özellikleridir. Figür ve nesneleri tüm hacimleriyle algılayan ve yansıta bilen bir üsluba sahiptir (Atasoy, 1985: 142).

Şekil- 35 Dört Filozof, 1611-1612, 164 x 139 cm, Galleria Palatina (Palazzo Pitti) / Floransa

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-r/rubens-peter-paul/peter-paul-rubens-dort-filozof-1750/2019>)

Avrupa'nın en ünlü Flaman barok ressamı Rubens 'Dört Filozof' adıyla bilinen grup portresi çalışması 164 x 139cm tuval üzerine yağlı boya olup, kendisini ve üç hümanisti canlandırmıştır. Bu kişiler kardeşi Philip ve Johannes Woverius ile her ikisinin de hocası olan Justus Lipsius'tur. Arka fonda Roma'daki Platin harabeleri ile nişte stoacı felsefenin temsilcilerinden Seneca'nın (M.Ö.5-M.S.65) büstü görülür. Figürlerin çevresinde oturarak tartıştıkları, üzerine kitapları koydukları masa rozetli kartuş bordürlü Klasik Osmanlı (Lotto) tipi Uşak halısı ile örtülüdür (Yılmaz, 2009: 38-39).

Resme ilk bakıldığında resmin bir ögesi olarak halının en ön planda olması ince ayrıntılarına değin resmedilmesi dönem itibariyle halıya verilen değerden olduğu düşünülmektedir. Halı nasıl resmedilmiş olursa olsun bu dönemde her zaman için zenginliğin, asaletin, dolaylı olarak da diğer objelerle desteklenerek eğitimin bilginin simgesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Halının dokusunu renklerin orijinaline en yakın değerlerde kullanıldığını söylemek mümkündür. Kırmızı zemin üzerine sarı ve lacivert motifler yer almaktadır. Halının püskülleri son derece ince bir işçilikle işlendiği görülmektedir. Ayrıca kitaplar kalem entelektüel yapıya vurgunun bir simgesi olarak kullanılmıştır. Okuyan araştıran ve bilgisini yazarak paylaşan kişilerdir resimdeki figürler. Resim bir iç mekân resmi olmasına karşın arka planda dış mekâna açılan perde arkası oldukça farklı bir anlatım biçimidir. Kitaplar, kalem, filozof heykeli; figürlerine burjuva, eğitilmiş vurgusu yapması amacıyla kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Figürlerin kıyafetleri dönemin soylu sınıfına mensup üst düzey insanlara özgü olduğu görülmektedir. Dönem resimlerinde sıkça rastlanan resimden izleyiciye direk bakan figürü bu resimde en solda görmekteyiz. Bu tarz resimden dışarı bakan figür kullanımı Seyirciyi resmin içine alma davet etme ortak etme çabası olarak yorumlanmaktadır. Köpek itaat ve sadakatin sembolü olarak burada düşüncelere olan saygının göstergesi olarak konumlandırılmış olabilir. Kırmızı kalın perde sıkça gördüğümüz detaylardan biri olarak yerini bu resimde de almıştır, genellikle aile mahremiyetinin simgesi olarak kullanılan perdenin burada yapılan toplantının özel kılınması amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir. Ayrıca perdenin rengi duvarda vazodaki çiçekler ve halının kırmızısı resmin içinde gezinerek uyum içinde bir ahenk sağlamaktadır.

Şekil- 36: Peter Paul Rubens, Achelous'un Ziyafeti, 1615, 108 x 163,8 cm

Kaynak: <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/45.141/>, 2019.

İki sanatçının ortak çalışması olan 'Achelous'un Ziyafeti' adlı eserde kompozisyonu Rubens tasarlamış, figür gruplarını yapmış; resmin geri kalan manzara ve natürmort özelliği taşıyan bölümlerini ise Jan Brueghel (1568-1625) gerçekleştirmiştir. 'Ovidius'un Dönüşü (Metamorphoses) adlı eserinden bir hikâyenin anlatıldığı resimde kırmızı pelerin kuşanmış olan Theseus, maiyetiyle beraber Girit'ten Atina'ya döndüğü sırada Achelous (Akhelaios) ile karşılaşır. Nehir tanrısı Achelous, ziyafet sofrasının başında, sonsuza kadar bağrında kalması için bir adaya dönüştürdüğü sevgilisi Perimele'yi anlatır Arkada duranservis masasında Brueghel'in başka resimlerinden de tanıdığımız rozet-kartuş bordürlü "Lotto tipi Uşak Halısı serilidir. Resimde halı objesi ikinci planda kalmış olmasına karşın detayları ince işçiliği göz doldurmaktadır. Bu detaylı anlatım halının değerine vurgusundan olmalıdır. Zenginlik ifadesi olan halı bu mitolojik konu içerisinde de bu görevini ustalıkla yerine getirmektedir. Kalabalık figürlü resim oldukça aydınlık bir ortam olarak resmedilmiştir. Resimdeki tüm figürler birbirleriyle ilişki halinde olup,

bu ilişkinin resimde bir ahenk duygusu oluşturduğu söylemek mümkündür. Ayrıca resmin için de kırmızı boya kullanımı da oldukça dikkat çekicidir. Resimde figürler gibi kırmızı rengin kullanıldığı öğeler bir ahenk içinde resim içinde gözlerimizi gezdirir. Bu gezintinin en önemli bir parçasını da Klasik dönem Osmanlı Lotto tipi halı oluşturmaktadır.

2.1.2. Hendrick Terbrugghen

Hendrick ter Brugghen veya Terbrugghen (1588 - 1 Kasım 1629), Hollandalı bir ressamdı ve Hollandalı Caravaggisti olarak adlandırılan Hollandalı Caravaggio takipçilerinin önde gelen üyelerinden biriydi. Hollandalı ressam, kuzey Avrupa'daki Caravaggism'in en eski ve en iyi ustalarından biriydi. Terbrugghen, esas olarak resimlerinde dinsel konuları ele alan bir ressamdı, ama aynı zamanda, müzik konulu gibi güncel hayattan sahneleri de sıklıkla resimlemiştir (<http://www.hendrickbrugghen.org/biography.html>, 2019).

Terbrugghen'in konser isimli tablosu bilinen en önemli eserlerinden biridir. Müzik konusunu resimlerinde sıkça görülmektedir. Caravaggio tarzını bu resminde de kendini göstermektedir. Resimdeki halı, rozet-kartuşlar, Hatayiler ve Çin butlarından oluşan zengin bordürlü Lotto tipi bir Uşak Halısıdır.

Resimde kadın figürünün oldukça aydınlık ve ön planda olması arkada ve karanlıkta kalan erkek figürüyle zıtlık içinde kullanımı resmi oldukça etkileyici kıldığı söylene bilir. Kadın lavta isimli dönemin sevilen müzik aletini çalmaktadır. Kadın ve erkek arasında ki bağı çalgı aleti yani müzik sağlamaktadır. Zenginlik içinde olduklarını kadının üzerinde uzandığı halıdan anladığımız gibi sanatla olan ilişkilerinde ferah bir yaşama vurgu yapmaktadır. Kırmızının kullanımıyla ile gözümüz resmin içinde gezinmektedir. Halıdaki kırmızı renk kullanımı erkek figürün pelerinine değin uzandığını görüyoruz. Ayrıca halı ayrıntılarıyla işlenmiş dokusunu izleyiciye vermektedir. Bu tarz ince çalışma örneklerini ressamın birçok resminde görülmektedir.

Şekil- 37 Hendrick Terbrugghen, Konser, 1629, 90 x 127 cm, Galleria Borghese / Roma

Kaynakça: https://commons.wikimedia.org/wiki/file:hendrick_ter_brugghen_-_the_concert_-_wga22175.jpg

2.1.3. Nicolies Maes

Loş ışıkla aydınlatılmış resimin oldukça sade bir anlatıma sahip olduğu görülmektedir. Masanın yanında oturmuş elma soymakta olan genç kız tasviri sadeliğine karşın oldukça etkili bir anlatıma ile betimlenmiştir. Elmaların bir kısmı kucığına durmaktadır. Kabuklarını hemen yanında duran kovada biriktirdiği görülmektedir. Tüm bu sade betimlemeye karşın mekânda Lotto Tipi Uşak Halısı

Rumi ve Hatayilerin oluşturduğu zengin bitkisel motifler gösteren bir bordür ile tasvir edilmiştir.

Renk kullanımı oldukça etkilidir elmanın halının ve figür kıyafetinin renkleriyle bir ahenk oluşturulmuştur. Figürün beyaz teni dışardan sızan ışıkla parlamakta oradan da önlüğünün beyazını aydınlatmaktadır. Elma burada simgesel bir ifade olarak davetkâr lığı anlata bileceği gibi İncil den bir gönderme olarak da düşünülebilir.

Ayrıca elma Avrupa ülkelerinde aşk, bereket, gençlik ve ölümsüzlük simgesidir. Dairesel biçimi sonsuzluğa işaret eder. İncil’de Hz. Havva’nın yediği yasak meyvedir ve günahı yoldan çıkmayı temsil etmektedir (Wilkinson, 2010: 98). Fakat bu resimde kadının iffetli olduğu bu sol tarafta duvara monte halinde duran mumluktan anlaşılmaktadır. Mum ışık kaynakları genel olarak kadınların iffetine itafen kullanılan simgesel bir kullanımdır.

Şekil- 38: Nicolies Maes, Elma Soyan Kız, 1655, 54,6 x 45,7 cm, Metropolitan Museum / New York

Kaynakça: <https://www.pubhist.com/w6889,2019>.

Elma soyan kız tablosundaki halıyı bu resminde de kullanan ressam yine sade anlatımıyla etkileyici bir ifade kullanmıştır. Masanın üzerinde detaylarıyla işlenmiş halı ve üzerinde seramik vazo ve acık bırakılmış kitap mevcuttur. Kitap, oradan bir sure ayrılmış olan resimde olmayan bir kişiyi ifade ediyor olabilir. Dönem resimlerde bu şekilde simgesel kullanımlar sıkça görülmektedir. Masanın hemen yanında beşiği sallayan kız çocuğu resimden dışarı izleyiciye direk bakmaktadır. Resimden dışarı bakan figür kullanımı izleyiciyi de resme dâhil etme çabası olarak dönem ressamları tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

Şekil- 39: Nicolies Maes, Beşik Sallayan Kız,1655, 40,4 x 32,6 cm, National Gallry / Londra

Kaynak: <http://wall-zilla.blogspot.com/2012/12/avrupa-resimlerinde-islamik-hallar.html>, 2019

2.1.4. Jan Vermeer

Kısa bir ömür sürmüş olan Johannes Vermeer 1632'de Delft'de doğmuştur. Barok tarzda resimler üretmiş Vermeer'in az sayıda resmi çağında ve günümüzde oldukça takdir toplamaktadır. Vermeer'in resimlerinin döneminin yaşam şartlarını sakin dingin bir anlatımla yansıttığı görülmektedir(Erkaya, Yüzbaşıoğlu, Ünlü, 2005: 4) Uyuyan kız adlı tablosunda sağ eline dayanmış gözleri kapalı bir şekilde tasvir edilmiştir, ismi uyuyan kız olmasına karşın oturduğundan sadece gözlerini kapattığını anlamak mümkün. Açık bırakılan sol arkadaki kapıdan ve figürün önündeki yan ve boş duran sandalyeden az önce mekândan ayrılan bir kişiye gönderme yapıldığı düşünülebilir. Ayrıca masanın üzerindeki kadeh ve sürahide bu düşünceyi destekler niteliktedir. Masada meyvelerle dolu bir Delft seramik tabağı, dönemin resimlerinde sıklıkla karşılaştığımız bir ifade biçimidir. Masada serili "Lotto" tipi Uşak Halısının kenarı, izleyiciye göstermek istenircesine yukarıya sıyrılmıştır. 17. yüzyıl başlarına tarihlenen rozetli kartuş bordür en ince ayrıntısına kadar resimlenmiştir.

Şekil- 40 Jan Vermeer, Uyuyan Kız, 1657, 86,5 x 76cm Metropolitan Museum of Art/ New York

Kaynak: http://e-wiki.org/tr/images/%C4%B0nci_K%C3%BCpeli_K%C4%B1z%C4%B1, 2019.

2.2. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Klasik Dönem Sonrası Sofra Desenli (Madalyonlu) Uşak Halılarına Örnekler

Uşak ve Bergama ile birlikte Germiyanogluları Beyliği topraklarının kapsadığı Gördes, Kula, Demirci, Selendi'nin de içinde bulunduğu Batı Anadolu Bölgesi çok önemli bir halı dokuma merkezidir.

12. yüzyıldan beri başta Venedik olmak üzere tüm Avrupa ülkelerine yoğun şekilde Batı Anadolu halıları ihraç edilmiştir. Osmanlı halı sanatının erken döneminin son temsilcileri Holbein ve Lotto tipi halılardan sonra Uşak Halıları yeni dönemin ilk halkası kabul edilir. Osmanlı devletinin en varlıklı dönemini kapsayan 16. yüzyıl boyunca şablonla şan kompozisyonlarıyla "Madalyonlu" ve "Yıldızlı" tiplerdeki Uşak Halıları, boyut, malzeme, işçilik ve tasarım bakımından sarayın talepleri doğrultusunda şekillenmiştir. İmparatorluk topraklarındaki yoğun mimari faaliyet inşa edilen yeni camilerin iç dekorasyon unsurlarıyla uyumlu halıların dokunması ihtiyacını doğurmuştur. Çini, ahşap, maden, taş gibi yapının iç donanımının tamamlayıcısı olan halı ve kumaşlarında ortak bir desen repertuarını yansıtması, aynı ellerden çıkmış tasarımların varlığını işaret eder. Nasıl çiniler İznik'teki atölyelerden ısmarlandıysa, halılar da Uşak'taki tezgâhlarda dokutulmuştur. Geleneksel üretimden kopuşu temsil eden tasarımları ile Madalyonlu Uşak Halıları, adlarını merkezdeki yaprak ve haçvari palmetlerle süslü şemselerden alır.

Dönemin önemli sanat eserleri arasında yer alan deri cilt kapaklarındaki kompozisyon ile benzerlik gösteren bu süslemeler, köşelerde çeyrek madalyonlar ve bordürlerdeki bulut, palmet ve diğer bitkisel bezemelerle tamamlanır. Merkezdeki madalyon, köşelerde yer alan yarım veya çeyrek madalyonlar ve palmetler arasındaki alanlar çoğunlukla kırmızı zemin üzerine lacivert kırmızı dallarla doldurulur. Kırmızı ve lacivertin hâkim olduğu halılarda, madalyon içlerinde sarı, yeşil ve siyah kıvrımlar kullanılır (Yetkin, 1991: 88; Ölçer,1996: XIII).

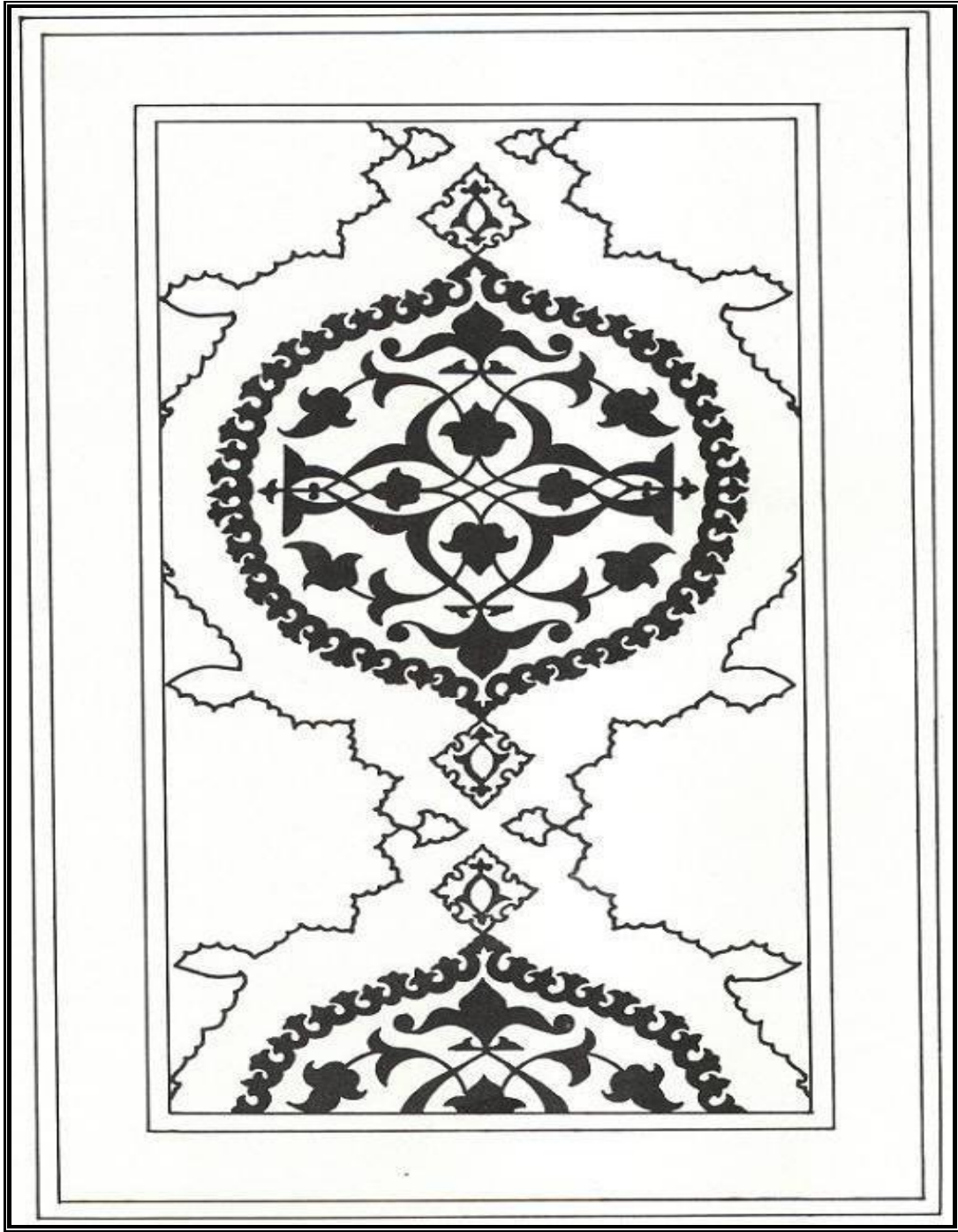
Şekil- 41 : Madalyonlu Uşak Halısı Örneği, 16. Yüzyıl sonu, özel koleksiyon, New York

Kaynak: Aslanapa,2005, Türk Halı Sanatının Bin Yılı,162

Şekil- 42: Madalyonlu Uşak Halısı Şematik Çizim Örneği

Kaynak: Aslanapa,2005, Türk Halı Sanatının Bin Yılı,164

2.2.1. Gerrit Van Hotnorst

Oranje Nassau (Hollanda) kraliçesi Amalia van Solms (1602-1675), Honthorst'un bu resminde, bir takım altında, ellerinde defne taçları ve çelenkler tutan kızlarıyla birlikte, tanrının himayesi altında tasvir edilmektedir. Kraliçe görkemli giysileriyle tahtta oturmaktadır. Kraliyete mensup kişilere özgü olmak üzere tahtın altındaki basamaklı podyumda muhteşem bir Sofra desenli "Madalyonlu" Uşak Halısı serilmiştir (Yılmaz, 2006: 61).

Oldukça aydınlık ışık bir ortam olarak betimlenmiş resimde yedi adet figür bulunmaktadır. Figürler bir zafer tagının altında konumlanmışlardır. Merkezde bulunan figür kraliçedir dört kızı iki sağ iki solunda olacak şekilde konumlandırılmıştır. En büyük kız çocuğu elinde yapraklarından tacıyla verasetin simgesi olabilir ayrıca sadece bu figür resimden izleyiciye direk olarak bakmaktadır. Diğer çocuklarından farklı kılınmak istenmiş olmalıdır. Resimdeki madalyonlu Uşak Halısı ise seyirciye en yakın yerde konumlandırılmıştır. Tüm detaylarıyla incelikle işlendiği görülmektedir. Halının lacivert zemin üzerine kırmızı sarı desenleri resmin geri kalanındaki renk kullanımıyla ahenk içinde olduğu görülmektedir.

Şekil- 43: Honthorst Gerrit Van, Amalia van Solms-Nassau ve kızları, ölçüleri bilinmiyor

Kaynak: http://www.azerbaijanrugs.com/mp/honthorst_gerrit_van2.htm, 2019.

2.2.2. Jan Steen

Steen'en en çok kullandığı konulardan biri olarak nitelendirebileceğimiz doktor ziyareti genellikle duygusal hastalıkları anlatmak amaçlı kullanılmıştır, uzaktaki kişiye duyulan özlemi hastalıkla ifade etmek dönem resimlerinde sıkça kullanılan bir ifadedir. Kadın figürün elindeki not ta bu düşünceyi destekler nitelikte gösterilmeye çalışılmıştır.. Kâğıtta ‘ aşk acısını dindirecek ilaç yoktur’ (Daar baat gen medesyn want het is minepeyn) sözleri yazılıdır. Kapının üzerinde, kadın figürüne yönelmiş yayıyla duran Amor (Cupin) heykelinde aşk acısı anlamını güçlendirir. Odadaki köpek sadakati sembolize eder. Arkadaki acık kapıdan, dışarıda konuşmakta olan bir kadın ve bir erkek görülür. Hasta kadının yaslandığı masada serili olan halı, 17. Yüzyıla tarihlenen softa desenli madalyonlu Uşak Halılarına örnektir. Mekânda kapalı pencerelerden çok az ışık girmekle beraber oda oldukça kapalı tonlarda betimlenmiştir. Buna karşılık hasta kadın figürü ışıltılı tüm mekânı aydınlatmaktadır ve üzerindeki kıyafetlerle resmin geri kalanıyla bir zıtlık içerisindedir. Figür ile beraber aydınlanan resimdeki diğer elemanda masaya serili olan halıdır. Son derece canlı renkleriyle ustalıklı işlendiği görülmektedir. Mekândaki diğer birçok objeyle beraber kadının zenginliğini pekiştirdiği düşünülebilir.

Şekil- 44: Jan Steen, Hekim Ziyareti, 1679, 61 x 52 cm

Kaynak: <https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/s/steen/page1/index.html>, 2019.

Steen'in alışlageldik janr resimlerinden birinde görkemli bir şekilde dekore edilmiş salonda. Sofra desenli (Madalyonlu) Uşak Halısı serili masada üzerinde çok sık rastlan mayan bir kullanımla bir örtü daha serili olduğu görülür, ayrıca metal bir sürahide konumlandırılmıştır. Yunan mitolojisinde sevgi figürü olan cupit heykeli hemen arkada bulunmaktadır, bu kullanım şekli mektubu gönderen kişiye ithafen olmalıdır. Ayrıca köpek sadakatle beklenen uzaklardaki sevgili ya da eşe işaret etmek için kullanılmış olabilir. Dönem resimlerinin vazgeçilmez kırmızı perdesi aile mahremiyetine göndermedir. Tam ortada masaya yaslanmış kadın figürün parmağı tamda sol üst köşedeki ressamın imzasına hizalanmıştır.

Şekil- 45: Jan Steen, Mektup, 1679, 150 x 120 cm

Kaynak : <https://www.nortonsimon.org/art/detail/F.1972.09.P>, 2019

2.2.3. Gerrit Terboch

Sanatçının müzik temalı iç mekân resimlerinden birinde kürklü saten üst giysisi ve saten etek kadın, bir ayağını ısıtma amaçlı maltıza koyarak yanında köpeği ile lavtanın eski bir formu olan theorbo çalarken görülür. Erkeklerden biri çalınan parçayı, elindeki şarkı kitabından takip ederken, diğeri onları dinler. Kadının arkasındaki kapı aralıktır. Arkada perdeyken kapatılmış bir yatak, halı örtülü masanın altında ise, müzik icrasından önce kart oynandığına dair ipucu veren iskambil kâğıdı vardır. Kompozisyonun merkezini oluşturan masada serili olan halı 16. 17. Yüzyıl Sofra desenli (Madalyonlu) Uşak Halısıdır (Yılmaz, 2019: 71).

Şekil- 46: Gerrit Terboch, 1667, 41,2 x 49,4 cm

Kaynak: <https://www.masterfile.com/image/en/838-02498922> , 2019.

2.3. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Çift Mihrapla Uşak Halılarına Örnekler

‘Çift mihrapla’ Uşak halıları saray, nakkarhanesinin tasarımlarına göre dokunan devasa boyutlu Madalyonlu Uşak halılarının sadeleştirilmiş bir tasarımla daha küçük boyutlarda üretilmiş örneklerini kapsar. Bazılarında mihraplardan birine yerleştirilmiş stilize kandil gidi asılı duran süslemelerin yer alması seccade olarak dokunduklarını göstermektedir. Merkezde, kırmızı zemin üzerinde altıgen çerçeveli yıldız motifi bulunmaktadır. Merkezi sınırlayan geniş bordür Çin bulutu şeridi ve Rumi-Palmet kompozisyonu gibi zengin bezemeleriyle merkezdeki bezemenin sadeliğini dengeler (Ölçer,1996: XIV).

Şekil- 47: Çift Mihraplı Uşak Halı Örneği

Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/hali--halicilik>, 2019

Fransız ressam Mathieu la Nain (1607-1677), Louvre Müzesi'nde yer alan 1648 tarihli 'tavla Oynayanlar' tablosunda çift mihrapla bir Uşak halısını son derece sadık bir şekilde resmetmiştir.

Şekil- 48: Mathieu la Nain, 1648, Tavla Oynayanlar, 96 x 123 cm, Louvre Müzesi, Paris

Kaynakça: <https://www.tripimprover.com/blog/the-merry-family-by-jan-steen>, 2019.

2.3.1. Jan Steen

Steen janr resimlerinde atasözlerini, değimleri ve güfteleri işlemeyi seven bir ressamdır. Steen'in bu tablosunda masa üzerinde serili olarak bir Mihraplı Uşak halısı resimlediği görölmektedir. Resimdeki çocuklar, Steen'in kendi çocukları, çocuklu "ihtiyar şarkı söylerse, genç pipo çeker" (Soo d'oude Songen, Soo Pyepen de Jonge) şeklindeki atasözüne gönderme yaptığı görölmektedir. Enstrüman çalınan, şarkı söylenip içki içilen yiyeceklerin bulunduğu masa etrafında eğlenen insanlar görölmektedir. Sanatçının kendini küçük bir çocuğa pipoyla tütün içirirken tasvir ettiği görölmektedir. Resmin sağ tarafında konumlandırılmış yaşlı kadının, elindeki kâğıtta sözleri yazılı olduğu bir şarkı söylemektedir: Liet soo voer gesongen soo na gapepen (şarkıyı nasıl duyarsan öyle söylersin) gençlere ve çocuklara kötü örnek olmamayı öğütleyen resimde, yemek masasında Çin bulutlu bordürlü 17. Yüzyıl çift mihrapla Uşak halısı örtülüdür. Resimdeki çocuklar Steen'in kendi çocukları, çocuklu genç kadın ise başka resimlerinden de tanıdığımız karısı Grietje van Goyen'dir (Bovelet, 2002: 134). Dönemim resimlerinde sadakat sembolü köpek figürü bu resimde de ön planda tütün içen çocuğa bakar vaziyette yerini almaktadır.

Şekil- 49: Jan Steen, 1668 eski şarkı, öyleyse herkes genç olsun, 41,6 x 33,9 cm

Kaynak: <https://www.apollo-magazine.com/art-diary/steen-jordaens-as-the-old-sing/>, 2019.

Sten in ‘Sabah Tuvaleti’ jarn resminde, mavi perdeli yatağında oturmuş izleyiciye bakarak giysilerini çıkarmakta olan genç bir kadın görülür. Sabah evine geri dönen kadın, yatağında uyuyarak kendisini bekleyen, sadakat sembolü köpeğinin yanında uyumak üzere soyunurken tasvir edilir. Nişin kemerinin üzerinde duran cupid başı ve yatağın yanındaki masada duran mücevher kutusu da resmin verdiği erotik mesajı pekiştirmektedir. Pencere içinde bir lavta ve nota defteri vardır. Sanatçı imzasını sol taraftaki Korinth başlıklı sütunun üzerine atmıştır. Sağ taraftaki masa 17. Yüzyıla ait kırmızı zeminli çift mihrapla Uşak halısıyla örtülüdür (Yılmaz, 2006: 75).

Şekil- 50: Jan Steen, Sabah Tuvaleti, 1663, 64,7 x 53cm

Kaynak: <https://www.rct.uk/collection/404804/a-woman-at-her-toilet>, 2019.

2.4.17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Transilvanya Tipi Uşak Halılarına Örnekler

16. yüzyıl sonlarına tarihlenen ve Bergama yöresinde dokunduğu bilinen, çoğunluğunu seccadelerin oluşturduğu bir halı grubu olduğu bilinmektedir. Transilvanya Alplerindeki Protestan Kiliselerinden çok sayıda ele geçmesi nedeni ile Transilvanya Halısı adıyla tanınmıştır. Bu halıların Transilvanya da diğer adıyla Erdel bölgesinin Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetinde kaldığı 1526-1699 yılları arasında bölgeye gittikleri düşünülmektedir. Transilvanya halıları İran halılarının veya Osmanlı saray halılarının kartuşlu bordürlerini stilize eden kartuşlu ve bordürlü desenleriyle karakterize edilirler. 17. Yüzyıl Hollanda resminde daha önceki yüzyıllardan farklı olarak 'Transilvanya grubu halılar' 'Lotto' grubundan sonra popüleritesine rakip olduğu görülmektedir. Çift sütunlu kompozisyonları da olan Transilvanya grubunun bu alt tipi sadece iki resimde Cornelis de Vos' un 1631 tarihli Philadelphia Museum of Art koleksiyonundaki 'Aile Portresi' ve Nicolaes van Gelder'in Amsterdam Rijksmuseum'daki 1664 tarihli natüremordunda tespit edilmiştir (Yılmaz, 2006: 77-78).

Transilvanya Halıları Anadolu'nun hangi yöresine ait olduğu bilinmediği için kaynaklarda Yörük Halısı diye isimlendirilen örneklerdir: Transilvanya halıları, eskiden Osmanlı toprağı (Erdel) iken Macaristan'a bağlanan, günümüzde de Romanya sınırları içinde kalan Transilvanya Bölgesi'nde buldukları için bu isimlerle tanınır. Bugün özellikle Macaristan müzelerinde çok sayıda örneği mevcuttur (Deniz, 2005: 79-103).

2.4.1. Cornelis de Vos

Ansvers'teki St. Luke Ressamlar locasının kuryesi olarak görev yapan Abraham Grapheus'un zaman zaman resamlara poz verdiği bilinir. Jacop Jordaens (1593-1678) tarafından yapılan havariler serisine Abraham Grapheus modellik etmiştir. Flaman ressam Devos Grapheus'u bu resimde değerli taşlarla süslü altın ve gümüş kadehlerin durduğu Transilvanta tipi batı Anadolu (Uşak veya Bergama) halısı serili masanın yanında görülür (Yılmaz, 2006: 79).

Orta kompozisyon alanını çevreleyen iç küçük bordür köşelerine $\frac{1}{4}$ göbek kesiti biçiminde mihrap nişi şeklinde yerleştirilen bölümlere ve orta alana geometrik halde bitkisel motifler yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

Resimde etkili bir ışık kullanımı dikkat çekicidir. Işık figürün elbisesinin boyun kısmından iki elinde de görülen beyaz bez parçalarında arasında hareket etmektedir. Bu aydınlık yansıma da Transilvanya tipi batı Anadolu halısı en ince ayrıntısına kadar işlenmiştir. Etkili bir anlatımı vardır. Orta kompozisyon alanını çevreleyen iç küçük bordür köşelerine dörtte bir göbek kesiti şeklinde mihrap nişi tarzında yerleştirilen bölümlere ve orta alana geometrik halde bitkisel motiflerin yerleştirilmesiyle kompozisyonları tamamlanmıştır

Halının üzerindeki altın objeler halının değerine vurgu yaptığı düşünülmektedir. Ayrıca metal objeler, mekândaki renk tonlaması, modelin giyişi tonları ahenk içinde ve bütünlüğü sağladığı görülmektedir.

Şekil- 51: Cornelis De Vos, Abrahan Grapheun'un Portresi, 1619, 120 x 102cm

Kaynak: <https://www.apollo-magazine.com/art-diary/neighbours-portraits-from-flanders-1400-1700-mauritshuis/>, 2019.

2.4.2. Thomas de Keyser

(1596 -1667 Amsterdam) Hollandalı Barok ressam ve mimar olarak bilinmektedir. Seçkin bir mimar ve heykeltıraş olan Hendrick de Keyser'in oğludur. De Keyser, bir portre ressamı olarak mükemmel görünse de, Amsterdam Belediye Salonunda Theseus ve Ariadne gibi tarihi ve mitolojik resimler yapmıştır.

Portre çalışmaları canlı ve etkileyicidir ve genellikle zarif kompozisyon ve zengin bir betimlemeye sahiptir. Portrelerinin bazıları gerçek boyutlarındadır. Bu alışılmışın dışında bir kullanım şekli olarak bilinmektedir. Hayatının son 27 yılında birkaç resim yapmıştır.

De Keyser'in ana mimari eseri, Amsterdam Belediye Sarayı'nın kulesidir (<https://www.britannica.com/biography/Thomas-de-Keyser>, 2019).

Constantijn Huygens (1596-1687) ile kâtibini gösteren resim, diplomat ve sanat hamiliği yapan Huygens Laheydeki evinde masasında oturarak yazdığı mektubu yardımcısına uzatmaktadır. Arkasında kendi armasını taşıyan ve Aziz Francis'in Babil Sultan'ını ziyaretini tasvirliye bir goblen halı asılıdır. Goblenin havalanmış ucundan, arkada aralık duran kapı görülür. Şöminenin üzerindeki deniz manzarası, Huygens'in hayranı olduğu bilinen ressam Jan Porcellis (1584-1632) tarzındadır. Masanın üzerindeki lavta şairin müzik merakını vurgularken Coğrafya ve astronomiye karşı olan ilgisini de masanın yanındaki yerkürelerle yansıtmaktadır. Masada 16. Yüzyıl 'Transilvanya' tipi halı serilidir. Halının detaylı çizimi renk kullanımı ince işçiliği dikkat çekicidir. Yer döşemesindeki renk kullanımı halının renklerine eşlik ederken resimdeki ahengi artırmak amaçlanmıştır.

Şekil- 52: Constantijn Huygens Ve Görevlisinin Portresi, 1627, 92,4 x 69,3 cm

Kaynak: <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/thomas-de-keyser-portrait-of-constantijn-huygens-and-his-clerk>, 2019.

Ketser'in bir başka resmînde giysilerinden ve önündeki kitap figürlerinden üst düzeydir yönetici olduğunu anladığımız bir erkek figürü masasında oturmaktadır. Bir elini masadaki kâğıtların üzerine koyarken diğeriyle pelerininin ucunu tutar. Masada serili olan halı Transilvanya tipi Batı Anadolu (Uşak veya Bergama) halılarının 16. Yüzyıl başlarına tarihlenen nispeten daha erken örneklerinden olduğu düşünülmektedir.

Şekil- 53: Tohomas De Keyser,Erkek Portre, 1632, 79 x 53 cm

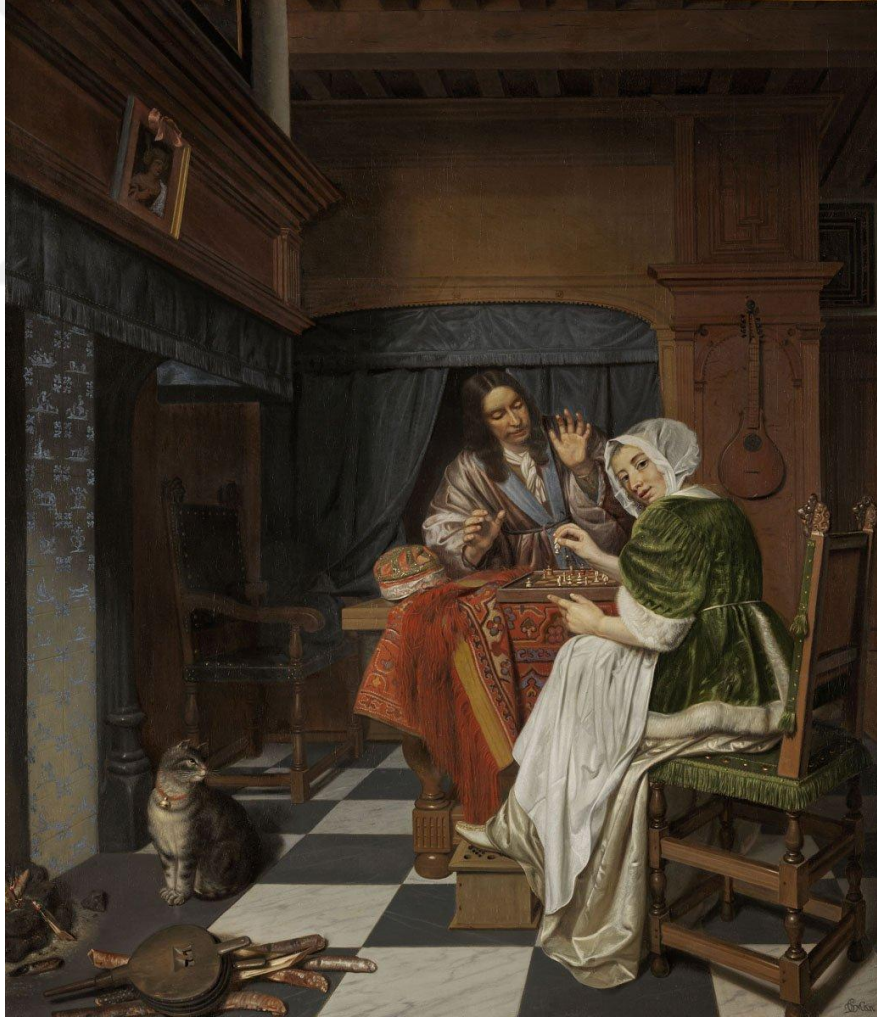

Kaynak:https://commons.wikimedia.org/wiki/file:thomas_de_keyser__portrait_of_a_gentleman_-_wga12176.jpg, 2019.

2.4.3. Cornelis de Man

Değerli giysiler giymiş olan kadın ve erkeğin satranç oynadıkları mekân perdeli dolap şeklinde yatağı ve Delf fayanslarıyla kaplanmış şöminesiyle tipik bir Hollanda evidir. Odunlar, kadının bastığı ayak ısıtıcı maltız, şöminenin yanındaki körük gibi ayrıntılar hoş bir ev atmosferi yaratmıştır. Erkeğin telaş ifade eden mimiğine karşılık, kadın başını geri çevirmiş yapmakta olduğu hamleyi gösterircesine izleyiciye bakmaktadır. Odadaki perde ve diğer dokumalar oldukça gerçekçi bir üslupta çalışılmıştır. Kompozisyonun merkezindeki masayı halı 17.Yüzyıla ait Transilvanya tipi batı Anadolu (Uşak veya Bergama) halısıdır (Yılmaz, 2006: 83).

Şekil- 54: Cornelis de Man, Satranç oynayanlar, 17. Yüzyıl, 97,5 x 85 cm

Kaynak: <https://www.szepmuveszeti.hu/mutargyak/sakkozok/> 2019.

2.5. 17. Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Geç Dönem Smyrna (İzmir) Tipi Halılarına Örnekler

Hançer yapraklarıyla çevrelenmiş bazı yayınlarda enginar olarak nitelenen, iri ve renkli palmetlerin tekrarından oluşan zemine bir bitkisel bezemenin doldurduğu yüzey Smyrna İzmir halısı adıyla tanınan batı Anadolu halılarının karakteristiğidir. Transilvanya stiline benzer kartuşlu olan ve üretim yerlerinin Uşak olduğu düşünülen bu halılar 17. ve 18. Yüzyıllarda Avrupa'ya yapılan ihracatta önemli yer tutar ve sevk edildiği İzmir limanından dolayı bu şekilde isimlendirilir. Kırmızı lacivert bitkisel süslemelerin genellikle bej rengi zeminde canlandığı İzmir halılarının desen repertuarının, 16. ve 17. Yüzyıllarda saray için İstanbul veya Bursa'daki tezgâhlarda dokunan Osmanlı saray halılarından kaynaklandığı ve Avrupa pazarının beğenisine yönelik olarak pastel tonlarda dokundukları düşünülmektedir (Boralevi, 2004:186). Anadolu halıları, 17. yüzyılda hemen her eve masa örtüsü olarak girdiği için geleneksel Hollanda dekorasyonunun doğal bir parçası sayılmıştır. Dolayısıyla Hollanda üretimi Smyrna halıları, bir Delft çinisi gibi, 19. yüzyıldaki neoklasik dekorasyon anlayışının da ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir.

Smyrna / İzmir halısı olarak adlandırılan Hollanda dokumaları özellikle Doğu halılarına düşkünlüğü ile tanınan Kral III. Willem'in (1817-90) sarayında pek çok mekânı süslemektedir. İsmi ve cismini İzmir'den alan halılarla Hollanda, 1876 Philadelphia, 1878 ve 1889 Paris, 1894 Anvers uluslararası sanayi sergilerinde madalyalar da kazanmıştır.

Hollanda Deventer'da, İzmir caddesindeki İzmir halı fabrikası kurulduğu 1797 yılından, araya iki dünya savaşı girmesine rağmen, 1978 yılına kadar üretime devam etmiştir. Günümüzde Hollanda'da halkın, Türk desenlerine göre dokunmuş masa örtüsü boyutundaki küçük el halılarını, kökenini önemsemeksizin geçmişlerinin bir parçası ve geleneksel bir obje olarak benimsedikleri görülmektedir.

İzmir ismi hem fabrikanın kurulduğu caddede, hem de fabrikanın üretimi olan Anadolu kökenli motiflerle süslü halılarda, Türk sanatının dünyaya bıraktığı izlerden biri olarak, yaşamaya devam etmektedir (Yılmaz, 2017: 117)

2.5.1. Willem Duyster

Sanatçının ‘Tavla Oynayanlar’ rozetli bordürlü bir İzmir tipi Batı Anadolu Halısı serili masa etrafında, düşünceli jestlerle tavla oynayan, gösterişli giysiler giymiş dört asker betimlemesi görülür. Askerlerin yaşamı, Duysten’in severek işlediği konular arasındadır (Yılmaz, 2006: 86).

Son derece aydınlık olan bu iç mekân resminde resimden dışarı bakan figür dikkat çekicidir. Dönem resimlerinde sıkça karşımıza çıkan bu ifade kullanımı bu resimde figürün kostümü pelerininin ve ayaklarının duruşla desteklenmiştir. Figürün kıyafetinde kullanılan renk seçimi halının renklerinde kullanılmış. Resimde halı, merkezde değerini yansıtır biçimde kullanılmıştır. Bu tarz da yapılan birçok benzer resme karşılık iç mekânda masa sandalye tavla dışında herhangi bir objeye yer verilmemiştir. Bu ifadenin yine halıya yapılan değer vurgusundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Resimdeki tüm tekstil ürünleri özenle detaycı bir ustalıkla çalışıldığı görülmektedir.

Şekil- 55: Willem Duyster, Tavla Oynayanlar, 1630, 31.5 x 42.5 cm

Kaynak: <https://www.oceansbridge.com/shop/museums/hermitage/tric-trac-players>, 2019.

2.5.2. Hendrik M. Sorgh

Sorgh'un bu çalışmasında 'Rotterdam Vilayet Kâtibi' isimli çalışmasında İzmir halısı serili masasında çalışırken görülmektedir. Masadaki papağan Doğunun egzotizmini çağrıştırırken, hemen yanı başında figüre doğru hareketlenen köteği, sadakat simgesi olarak yerini almıştır. Resmin büyük çoğunluğunu kaplayan halı yakından ve detayla işlenmiştir. Tüm inceliklerini izleyiciye sunmaktadır.

Şekil- 56: Hendrik M. Sorgh, Masada Yazı Yazan Erkek Portresi, 1663, 81 x 74 cm

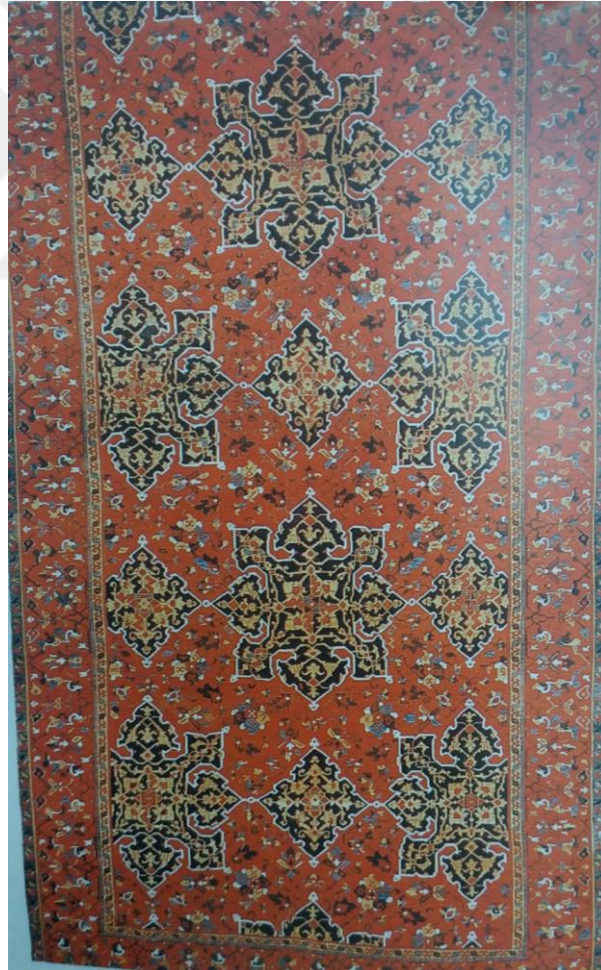

Kaynak: http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/u%c5%9fak%20hal%c4%b1s%c4%b1%20desenleri.pdf, 2019.

2.6. 17.Yüzyıl Flaman Ressamların Tablolarında Yer Alan Yıldızlı Uşak Halılarına Örnekler

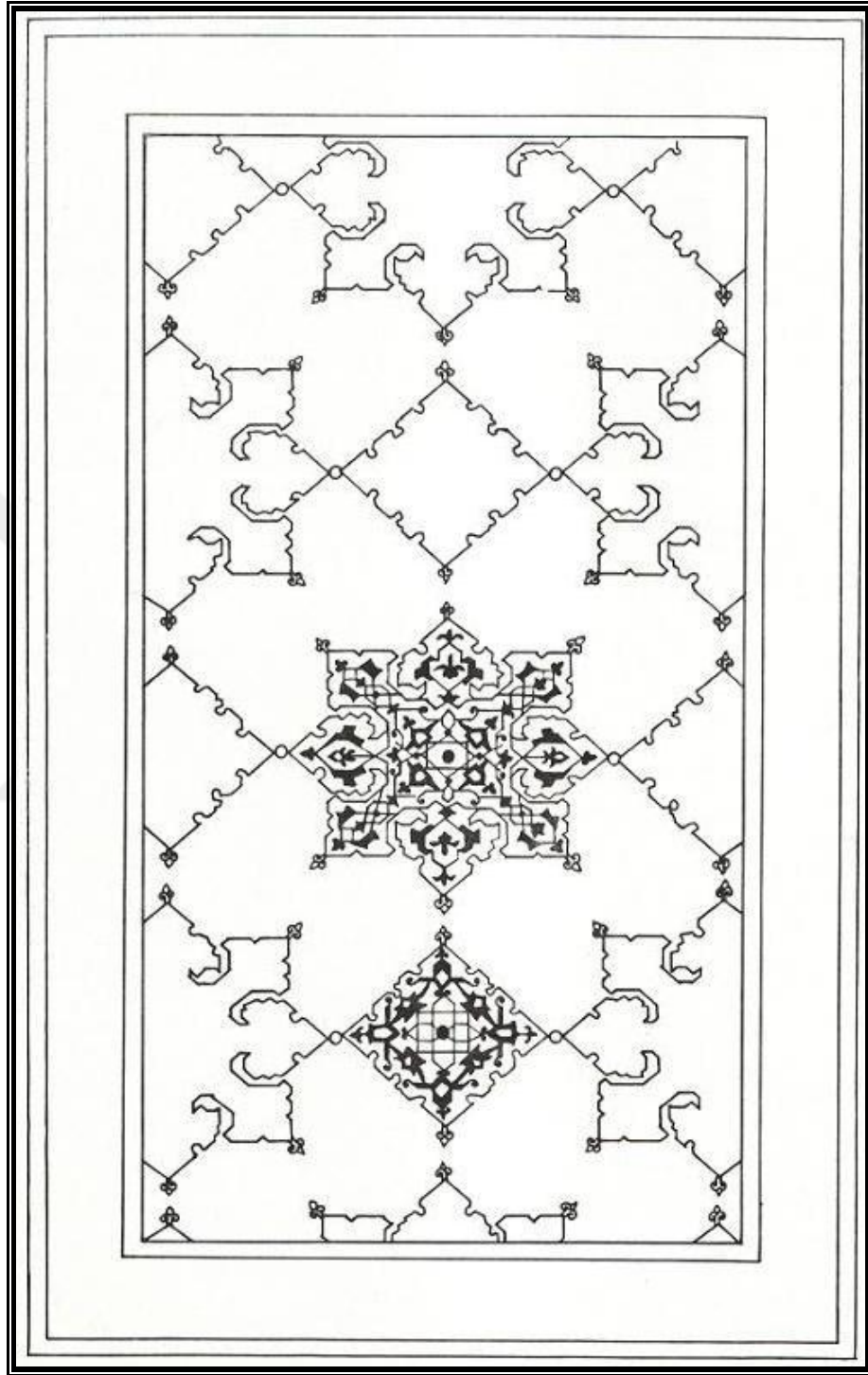
16. Yüzyılda şablonla şan madalyonlu ve yıldızlı tipteki Uşak halılarının 17. Yüzyıl boyunca çeşitlemeleri Anadolu'nun geneline yayılır. Çift Mihraplı Uşak halılarının farklı tipleri olan yıldız madalyonlu çiçekli halı tipi Hollanda resminde yaygın olarak kullanılmıştır. Sadece Uşak'ta değil Anadolu'da farklı bölgelerde de dokunduğu düşünülmektedir. Resimlerde diğer tip halılara oranla daha sık görülmesi ticaretinin daha yaygın olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şekil- 57 16. Yüzyıl Yıldızlı Uşak Halısı Örneği, Metropolitan Museum of Art, New York

Kaynak: Aslanapa, 2005: 168

Şekil- 58 Yıldızlı Uşak Halısı Şematik Çizimi

Kaynak: Aslanapa, 2005: 169

2.6.1. Paulus Van Somer

Antony van Dayk'tan önce İngilteredeki en önemli portre ressamlarından biri olan Ansvr'li Flamen ressam Paulus van Somer 'in bu resminde İngiltere Kralı I. James (1566-1625) yüksek bir tahtın yanında ayakta durmakta sol eliyle kılıcının kabzasını tutmaktadır. Arkasında Osmanlı kumaşlarının şemseli kompozisyonunu anımsatan bir fon, ayaklarının altında ise stilize kufi bordürlü ve yıldız madolyonlu bir halı görülür. Yıldız madolyonunun çevresinde örgü rozetler ve haçvari yıldızlar sıralanır. Benzerbir kompozisyonun 16. Yüzyıl sonlarına tarihlenen bir Doğu Anadolu halısında mevcuttur. Hollanda resim sanatındaki Batı Anadolu halılarına karşılık bu resimde yer alan Doğu Anadolu halısı İngiltere Sarayındaki bir örnek olarak kaideyi bozmayan istisna kabul edilmelidir (Yılmaz, 2006: 90-91).

Şekil- 59: Paul Van Somer - İngiltere Kralı I. James, 1620, 196 x 120 cm

Kaynak: https://turnersco.com/wp-content/uploads/2016/07/Grp-1-James-I-fromen.wikipedia.org_.jpg, 2019.

2.6.2. Bartholomeus Van Der Helst

Doğu ülkeleriyle yapılan ticaretin en önemli kurucusu Doğu Hint Şirketinin (VOC) yöneticisi Daniel Bernard (1626-1714) 1669 yılı tarihini taşıyan bu portresinde halı serili masasında çalışırken görülür. Açık pencereden, Amsterdam'ın güneyindeki evlerin görülmesi mekânın Kloveniersburgwal'deki VOC yazıhanesi olduğunu açıklar. Masada serili olan halı 17. Yüzyıl Batı Anadolu halısıdır (Yılmaz, 2006: 92). Işın kullanılışı rengin mekânın içinde gezinişi dikkat çekicidir.

Şekil- 60:Bartholomeus Van Der Helst, Daniel Bernart'ın Portresi, 1669, 124 x 113 cm

Kaynak:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Daniel_Bernard,_by_Bartholomeus_van_der_Helst.jpg, 2019.

DEĞERLENDİR VE SONUÇ

Yapılan araştırmalar, eser analizleri, literatür taramaları sonucu 17. Yüzyıl Hollandalı ve Flaman ressamaların tablolarında resmin bir ögesi olarak kullanılan Osmanlı halıları altı başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma şu şekilde sıralana bilir:

Klasik Dönem Osmanlı (Lotto Tipi) Uşak Halılarına Örnekler

Klasik Dönem Sonrası Sofra Desenli (Madalyonlu) Uşak Halılarına Örnekler

Çift Mihrapla Uşak Halılarına Örnekler

Taransilvanya Tipi Uşak Halılarına Örnekler

Geç Dönem Smyrna (İzmir) Tipi Halılarına Örnekler

Yıldızlı Uşak Halılarına Örnekler

Avrupa ülkelerinde bu dönemde farklı Osmanlı halıları görölse de Hollanda'da sadece bu örnekler görölmektedir. Bu halıların ticari ilişkiler sonucunu bu ülkelere ulaştığı yapılan kaynak taramalarında görölmektedir. Bu resimlerde dönem itibariyle sembolik anlatım oldukça yaygın şekilde kullanılmaktadır. Halının kendisi bir sembol dili olmakla beraber bu resimlerde genel olarak zenginliğin asaletin kültürel üstünlüğün ve sanata duyulan8 sevgi, saygının ifadesi olarak kullanılmıştır. Halıların çoğunluklu olarak resmin merkezinde ya da merkezdeki figür ile ilişkili en yakın mesafede, yerlerini aldığı görölmektedir. Üzerlerinde çoğu zaman kitap, mektup kâğıtları, mücevher kutuları, estetik vazolar, parlak meyvelerle doldurulmuş sepetler resim malzemeleri gibi konulduğunu ve masanın üzerinde masa örtüsü gibi serili resmedildiği görölmektedir. Bunun yanı sıra bazen desenleri daha net göstermek amaçlı uçlarının kıvrıldığı ya da asimetrik serildiğine resimlerde mevcuttur. Günlük yaşam sahnelerinde bu şekilde kullanıldığı gibi bazen bahçelerde serili olduğu az sayıdadır. Ne kadar zengin ve üst sınıf ailelere mensup olunsa da, bu halılar saray mensuplarının yere serdiği gibi yerlerde kullanılmamıştır. Her zaman için saray resimlerinde asil saray mensuplarının ayakları altında serili olduğunu görölmektedir.

İncelenen resimlerde halıların her zaman için orijinal renklerine sağık kalındığı gözlenmiştir. Desen ve motiflerde bazen farklılıklar hissedilse de ana temada resimlere bakıldığında hangi tür, hangi desen grubuna dâhil olduğunu anlamak mümkündür. Doğu halılarına duyulan hayranlık ve beğeni sonucunda Hollanda'da kurulan ve Türk halılarını üreten bir merkezin açıldığı yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler içerisindedir.

Resimler genel olarak büyük ölçülerde (100 x 150 cm civarlarında) çalışılmışsa da orta ebatlı tablolar da rastlamak mümkün olmuştur. Bu tarz resimlerin sanatçının kendi isteği doğrultusunda olduğu gibi, sipariş üzerine çalışıldığı da düşünölmektedir. Dönem resimleri tarz, üslup olarak bir birlerine yakınlık göstermekte, konuların da benzerliği bu yakınlığı pekiştirmektedir. Bu durumun resimlere olan talep doğrultusunda geliştiği düşünölmektedir.

Resimlerde simgesel kullanımlar bulunmaktadır. Bunun toplumsal siyasi kültürel dinsel etkiler olduğu düşünölmektedir. Simgesel kullanım dönem resminin vazgeçilmez yöntemlerinden biri haline gelmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında ticari ilişkiler sonucu Hollanda ve çevresinde Osmanlı halıları resimlerde tüm ihtişamıyla yerlerini almışlar gereken değer bulmuşlardır. Resimler son derece gerçekçi ve ince işçilikle resmedildikleri için bize halılar hakkında detaylı bilgi sunmaktadırlar.

Şiirsel anlatımı olan dönem resimlerinin vazgeçilmez parçası olan Türk halılarının günümüzde de aynı saygınlık ve değerle üretilip kullanılarak, devletimizin Kültür Bakanlığı tarafından himaye altına alınarak gereken önemin verilmesi en büyük isteklerimizden biridir.

Tablo 1: 17. YÜZYIL HOLLANDA VE FLAMAN RESSAMLARININ RESİMLERİNİN (KONU, MALZEME, HALI TİPİ, TARİH VE ÖLÇÜ) İNCELENEREK TABLO OLUŞTURULMASI

İnçelenen Resim ve Ressam	Resmin Konusu	Renk ve Malzeme Özellikleri	Resimde Kullanılan Halı Tipi	Resmin Ölçüleri ve tarihi
Karısı ve çocuklarıyla birlikte giovanni della volta'nın portresi / lorenzo lotto	Aile Portresi / iç mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Kırmızı, Mavi,Siyah, Sarı Ağırlıklı, Koyu Renler	Klasik Dönem Osmanlı Lotto Tipi Uşak Halısı	104.5 x 138 cm 1547
Aziz Antonio'nun Bağıışı / Lorenzo Lotto	Dini Konu / Peysaj	Duvar Üzeri Yağlı Boya, Kırmızı, Mavi, Siyah, Sarı, Beyaz, Ağırlıklı Soğuk Koyu Renkler	Klasik Dönem Osmanlı Lotto Halısı	332 x 235 cm 1542
Dört Filozof / Pieter Pauwel Rubens	Grup Portresi / İç Mekân	Tuval üzeri yağlı boya,Siyah, Kırmızı, Sarı, Mavi, Ağırlıklı Olarak Soğuk Renkler	Klasik Dönem Osmanlı Lotto Tipi Uşakhalısı	164 x 139 cm 1611-1612
Konser / Hendrick Terbrugghen	Müzik konusu / İç Mekân	Tuval üzeri yağlı boya, Kırmızı, Sarı, Siyah, Beyaz, Gri Ağırlıklı Olarak Koyu Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Lotto Tipi Uşak Halısı	90 x 127 cm 1629
Elma Soyan Kız / Nicolies Maen	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval üzeri yağlı boya, Kırmızı, Sarı, Beyaz Siyah, Koyu Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Lotto Tipi Uşak Halısı,	54,6 x 45.7 cm 1655
Beşik Sallayan Kız / Nicolies Maes	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval üzeri yağlı boya, Siyah, Sarı, Kırmızı, Ağırlıklı Koyu Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Lotto Tipi Uşak Halısı	40.4 x 32.6 cm 1655
Uyuyan Kız / Jan Vermeer	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval üzeri yağlı boya, Kırmızı, Sarı Beyaz, Canlı Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Lotto Tipi Uşak Halısı	86.5 x 76 cm 1657
Amelia van solms – nassau ve kızları /	Dini konu / dış Mekân	Tuval üzeri yağlı boya, Beyaz, sarı, kırmızı, mavi açık ve parlak tonlar	Klasik dönem Osmanlı madalyonlu uşak halısı	331 x 195 cm 1650
Hekim Ziyareti / Jan Steen	Hekim Hasta Ziyareti / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Sarı, Siyah, Mavi, Kırmızı Ağırlıklı Pastel Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Madalyonlu Uşak Halısı	61.5 x 52 cm 1660

Ziyafet / Jan Steen	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Sarı, Kırmızı, Beyaz, Gri, Pastel Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Madalyonlu Uşak Halısı	79 x 104 cm 1661
Müzik Dersi / Gerrit Terboch	Müzik Konusu / İç Mekan	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Kırmızı, Siyah, Beyaz, Gri, Koyu Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Madalyonlu Uşak Halısı	67 x 55 cm 1667 - 1668
Tavla Oynayanlar / Mathieu La Nain	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Gri, Kırmızı, Sarı, Pastel Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Madalyonlu Uşak Halısı	168 x 119 cm 16. Yüzyıl sonları
Mutlu Aile /Jan Steen	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Beyaz, Gri, Yeşil, Sarı, Kırmızı, Pastel Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Madalyonlu Uşak Halısı	134 x 163 cm 1665
Sabah Tuvaleti / Jan Steen	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Gri, Mavi, Sarı, Kırmızı, Pastel Tonlar	Klasik Dönem Osmanlı Madalyonlu Uşak Halısı	64.7 x 53 cm 1663
Abraham Graphe'un Portresi / Cornelis De Vos	Portre / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Gri, Siyah, Yeşil, Koyu Tonlar	Transilvanya Tipi Uşak Halısı	120 x 102 cm 1619
Constantijn Huygens Ve Görevlisi Portresi / Tomas De Keyser	Portre / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Gri, Sarı, Kırmızı, Beyaz, Pastel Tonlar	Transilvanya Tipi Uşak Halısı	92.4 x 69.3 cm 1627
Erkek Portresi / Tothomas De Keyser	Mektup Yazma / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Siyah, Kırmızı, Beyaz, Koyu Tonlar	Transilvanya Tipi Uşak Halısı	78 x 52 cm 1632
Tavla Oynayanlar / Cornelis De Man	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Yeşil, Kırmızı, Mavi, Sarı, Canlı Tonlar	Transilvanya Tipi Uşak Halısı	97.5 x 85 cm 17. yüzyıl
Tavla Oynayanlar / Willem Duyster	Günlük Yaşam / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Sarı, Kırmızı, Siyah, Canlı Tonlar	Geç Dönem Smyrna İzmir Tipi Halı	31.5 x 42.5 cm 1630
Masada Yazı Yazan Erkek Portresi / Hendrik M. Sorgh	Yazı Mektup Yazma / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Kırmızı, Siyah, Beyaz Sarı, Canlı Renkler	Geç Dönem Smyrna İzmir Tipi Halı	81 x 75 cm 1663
İngiltere Kralı I. James / Paul Van Somer	Portre / İç Mekân	Tuval Üzeri Yağlı Boya, Gri, Sarı, Kırmızı, Siyah, Canlı Renkler	Yıldızlı Uşak Halısı	196 x 120 cm 1620
Daniel bernart'ın portresi / bartholomeus van der helst	Yazı yazma / iç Mekân	Kırmızı, sarı, siyah, koyu renkler	Yıldızlı uşak halısı	124 x 113 cm 1669

KAYNAKÇA

- Aslanapa, Oktay (2005). Türk Halı Sanatının Bin Yılı. İstanbul: İnkılap Kitap Evi
- Andersen, Liselotte. (1969). Baroque And Rococo Art, New York: H. N. Abrams,
- Aytaç Ahmet. “Türk Medeniyetinde Dokuma Kültürü Ve Yabancı Resim Sanatı Üzerindeki Tarihsel Yeri”, 38. İcanas Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, Ankara, 1.10-15 Eylül2008, S. 203-220
- Cunningham, Lawrence S. - Reich, John J. 1990, Culture And Values-A Survey Of The Western Humanities-, V. Ii. Usa
- Çömert, Bedrettin. (2014). Mitoloji Ve İkonografi(1. Baskı). Ankara: De Ki Basım Yayın Ltd.
- Deniz, Bekir. (2005). Türk Dünyasında Halı Ve Düz Dokuma Yaygıları (1. Baskı)Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını
- Deniz, Bekir. (2005) Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları Sanat Tarihi Dergisi,1, 79-103.
- Gombrich,, E.H. Sanatın Öyküsü, Çev. Bedrettin Cömert, İstanbul, 1980, Remzi Kitapevi
- Krausse, Anna – Carola. (2005) Rönesans’tan Günümüze Resim Sanatı Öyküsü, (Çeviren: Dilek Zaptçolu), Almanya, Literatür Yayınları.
- Steadman, Philip (2005) Allegory, Realism And Vermeer’s Use Of Camera
- Spence, David. Rembrandt-Bir Portre Ressamının Yaşamı, Çev. Nimetullah Öner, İstanbul, 2001, S. 9.
- Obscura ,Early Science And Medicine Journal, Vol. 10, No 2, Leiden
- Ölçer, Nazan ‘ Turkish Carpet And Thir Collections İn Turkey’ Turkish Carpets From The 23th – 15th Centuries, Ed, Milano, V1-XX11
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı .(1999) Osmanlı Tarihi Iv, Ankara, Türk Tarih Kurumu
- Wilkinson,Kathyn. (2010). Kökenleri Ve Anlamlarıyla Semboller Ve İşaretler (1. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Yetkin, Şerare (1981).Historical Turkish Carpets, İstanbultürkiye İş Bankası Yayınları

Yılmaz, (2009). Tezgâhtan Tuvale On Yedinci Yüzyıl Hollanda Ve Flamen Resminde Osmanlı Halıları (1. Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Gülgün, Yılmaz (25-27 Ekim 2017) 21.Uluslararası Orta Çağ Ve Türk Dönemi Kazıları Ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Antalya

İNTERNEK KAYNAKLARI

https://www.researchgate.net/publication/320965795_turizm_egitimi_1981-2017_ssci'da_yayinlanan_uluslararası_turizm_dergileri_uzerine_bir_inceleme.
Erişim Tarihi: 5.05.2018

https://turnersco.com/wp-content/uploads/2016/07/Grp-1-James-I-from-en.wikipedia.org_.jpg, Erişim Tarihi: 13.06. 2019.

https://archive.org/stream/arnoldhoubrakenu00hofs/arnoldhoubrakenu00hofs_djvu.txt, Erişim Tarihi: 2.1.2019

<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/probably-by-jacob-van-oost-the-elder-two-boys-before-an-easel>, Erişim Tarihi: 16.2.2019

<https://www.oceansbridge.com/shop/artists/m/mie-mil/mieris-frans-van-the-elder/thepainters-studio-1659>,

islamansiklopedisi. org.tr/hali—halıcılık, Erişim Tarihi: 18.2.2019

<https://rkd.nl/nl/explore/images/2237>, 18.02.2019

<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/willem-duyster-two-men-playing-tric-trac-with-a-woman-scoring>, Erişim Tarihi: 18.02.2019

<https://artuk.org/discover/artworks/portrait-of-a-young-lady-227307>, Erişim Tarihi: 20.02.2019

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-h/honthorst-gerard-van/gerard-van-honthorst-cobanlarin-tazimi-02-8074/>, Erişim Tarihi: 20.03.2019.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thomas_de_Keyser_-_Portret_van_eeen_man.jp, 3.04.2019

<http://wall-zilla.blogspot.com/2012/12/avrupa-resimlerinde-islamik-hallar.htm>, Erişim Tarihi: 3.04.2019

<https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/m/maes/index.html>, Erişim Tarihi: 6.04.2019

<https://www.invaluable.com/auction-lot/cornelis-de-man-delft-1621-1706-a-scholar-in-31-c-ifw225a5mn>, Erişim Tarihi: 15.04.2019

<https://www.rct.uk/collection/405943/a-self-portrait>, Erişim Tarihi: 15.04.2019

<https://www.hampel-auctions.com/a/Michiel-van-Musscher-1645-Rotterdam-1705-Amsterdam-zug.html?a=78&s=187&id=76315&acl=7506233>, Erişim Tarihi: 18.04.2019

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sorgh_Portrait_of_a_man.jpg, Erişim Tarihi: 20.04.2019

<https://www.dutchnews.nl/features/2015/11/eight-things-about-jan-steens-the-feast-of-st-nicholaas>, Erişim Tarihi: 25.04.2019.

<http://godsandfoolishgrandeur.blogspot.com/2014/09/the-messenger-by-gerard-ter-borch-circa.html>, Erişim Tarihi: 8.05.2019

<https://www.christies.com/old-master-paintings-24444.aspx?saletitle=>, Erişim Tarihi: 9.05.2019

<https://www.sanatabasla.com/2014/10/14/sutcu-kiz-the-milkmaid-vermeer>, Erişim Tarihi: 13.05.2019

<http://www4.ac-nancy-metz.fr/musee88/pages/29.html#>, Erişim Tarihi: 13.05.2019

<https://www.rct.uk/collection/405512/adam-and-eve-in-the-garden-of-ede>, Erişim Tarihi: 13.05.2019

<https://www.rct.uk/collection/404804/a-woman-at-her-toilet>, Erişim Tarihi: 13.05.2019

<https://www.rct.uk/collection/400156/a-self-portrait>, Erişim Tarihi: 14.05.2019

<https://www.alamy.com/stock-photo-family-portrait-1630-cornelis-de-vos-1584-1651-flemish-belgian-belgium-93087119.html>, Erişim Tarihi: 14.05.2019

<http://www.alaintruong.com/archives/2018/06/17/36493991.html>, Erişim Tarihi: 15.05.2019

https://howlingpixel.com/i-en/Lotto_carpet, Erişim Tarihi: 15.05.2019

https://howlingpixel.com/i-en/Lotto_carpet, Erişim Tarihi: 15.05.2019

<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/45.141/>, Erişim Tarihi: 15.05.2019.

<https://www.1st-art-gallery.com/Hendrick-Terbrugghen/The-Concert-1629.html>, Erişim Tarihi: 15.05.2019

<http://wall-zilla.blogspot.com/2012/12/avrupa-resimlerinde-islamik-hallar.html>, Erişim Tarihi: 18.05.2019

http://e-wiki.org/tr/images/%C4%B0nci_K%C3%BCpeli_K%C4%B1z%C4%B1, Erişim Tarihi: 19.03.2019

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-r/rubens-peter-paul/peter-paul-rubens-dort-filozof-1750/>, Erişim Tarihi: 13.03.2019),

http://www.azerbaijanrugs.com/mp/honthorst_gerrit_van2.htm, Erişim Tarihi: 25.02.2019

<https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/s/steen/page1/index.html>, Erişim Tarihi: 25.02.2019

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/229895>, Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 28.02.2019

<https://www.tripimprover.com/blog/the-merry-family-by-jan-steen>, Erişim Tarihi: 3.04.2019

<https://www.masterfile.com/image/en/838-02498922>, Erişim Tarihi: 7.05.2019

https://www.apollo-magazine.com/art-diary/neighbours-portraits-from-flanders-1400-1700-mauritshuishttps://turnersco.com/wp-content/uploads/2016/07/Grp-1-James-I-from-en.wikipedia.org_.jpg, Erişim Tarihi: 19.02.2019

commons.wikimedia.org/wiki/File:Daniel_Bernard,_by_Bartholomeus_van_der_Helst.jpg, 22.03.2019

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

<i>Kişisel Bilgiler</i>	
Adı Soyadı	Gamze AYDIN ÇIRAGÖZ
Doğum Yeri	İstanbul
Doğum Tarihi	27.07.1978
<i>İletişim Bilgileri</i>	
Telefon	0533 032 38 17
E-posta	aydngamzec@gmail.com
Adres:	
<i>Eğitim Bilgileri</i>	
Lise	Antalya Gazi Lisesi
Lisans	Akdeniz Üniversitesi / Güzel Sanatlar Fakültesi / Resim
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi / Güzel Sanatlar Enstitüsü
<i>Kariyer Bilgileri*</i>	
İş Deneyimi	Halen Özel Akant Okulları / Görsel Sanatlar Öğretmeni
Kurs-Sertifika	
Aldığı Ödüller	
Üyelikler	
İlgi Alanları	
Referanslar	

İmza

*Doldurulması zorunlu değildir.